

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Česká lesnická jednota ve druhé polovině 19. století.

Czech Forest Union in the second half of the 19th Century

Zpracoval: **Matěj Hronský**

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PhDr. Jiří Šouša, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

Datum odevzdání:

.....

Obsah

I. Úvod	1
II. Rozbor pramenů a literatury	3
II – 1 Prameny	3
II – 2 Tištěné prameny	5
II – 3 Literatura	6
III. Nástin vývoje lesnictví před rokem 1848	8
III – 1 Od středověku do vydání lesního patentu roku 1754	8
III – 2 Od vydání lesního patentu roku 1754 do roku 1848	12
IV. Vznik České lesnické jednoty	17
V. Vývoj České lesnické jednoty ve druhé polovině 19. století	25
VI. Stanovy, organizační struktura a jejich změny	36
VII. Plné (plenární) schůze, valné hromady, exkurze, činnost v rámci českého lesnictví ..	45
VII – 1 Plné (plenární) schůze, valné hromady, exkurze	45
VII – 2 Činnost v rámci českého lesnictví	49
VIII. Odborná a publikační činnost	57
VIII – 1 Odborná činnost	57

VIII – 2	Publikační činnost	62
IX.	Nástin vývoje České lesnické jednoty ve 20. století a její zánik	71
X.	Závěr	74
XI.	Resumé	76
XII.	Summary	78
XIII.	Seznam pramenů a literatura	80
XIV.	Přílohy	82
	Příloha 1: Seznam konaných sjezdů a nejdůležitější otázky na nich projednávané ...	
		82
	Příloha 2: Stanovy z roku 1848	

I. Úvod

Les byl vždy zdrojem dřeva pro otop a stavební materiál, bez nichž by nemohla společnost existovat. Jeho správa však byla svěřena nezkušeným lesníkům a myslivcům, kteří, stejně jako majitelé lesů, měli hmotný zájem na maximálním finančním zisku z lesů. Tato situace, vedoucí k devastaci lesa a jeho hrozícímu zániku, se začala měnit až tehdy, když si zainteresovaní lidé uvědomili důležitost lesů. Zlom nastal v 18. století; les již nebyl považován pouze za zásobárnu dřeva, vhodnou k co nejrychlejšímu zpeněžení a ponechání svému osudu, ale jako nutná podmínka pro zdárný vývoj a fungování celého státu. Tomu pak také odpovídaly změny v hospodaření a první státní zásahy do lesního hospodaření – především v podobě lesního řádu Marie Terezie z roku 1754.

Od poloviny 18. století se rychle rozvíjelo odborné lesnictví, byť v Čechách značně izolovaně, především kvůli neexistenci lesnických škol, lesnického spolku a odborných časopisů. Vyšlo jen několik odborných publikací o pěstování lesa a jeho hospodářské úpravě, rozšíření se však dočkaly pouze na lesních úřadech větších panství. Několik osvícenějších lesníků si uvědomovalo, že tato izolovanost lesům neprospívá, a snažili se o nápravu. V první polovině 19. století bylo založeno několik mistrovských škol a odborných časopisů, žádný z nich se však nestal trvalejší tribunou pro rozšiřování lesnických vědomostí a pokroku. Až krátce před revolučním rokem 1848 se pak v Čechách odehrály tři pokusy o založení lesnického spolku, žádný však úspěchem neskončil.

V roce 1848 se několik aktivních lesníků, především ze středních Čech, rozhodlo, že založí lesnický spolek, což se také přes různé obtíže vzrušeného roku skutečně stalo. Česká lesnická jednota se tak stala prvním takovým spolkem v habsburském soustátí a po zbytek 19. století zůstala spolkem největším. Svou činností nepopíratelně přispěla k rozvoji vědeckého lesnictví a k jeho rozšíření a propagaci do všech krajů Čech a v několika oblastech i za

hranicemi. Ve vlastním a prestižním časopisu s názvem Forst-, Jagd- und Naturkunde (Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu) podala jednota přesvědčivé svědectví o vysoké úrovni českého lesnictví ve druhé polovině 19. století.

Díky množství odborných článků je spolkový časopis historiky lesnictví vyžíván i dnes. Přitom až na výjimky Česká lesnická jednota zůstala stranou. A právě toto dosavadní opomenutí se pokouší napravit tato práce, jejímž účelem je přehledný popis vzniku a vývoje jednoty a její všestranné působení v rámci českého lesnictví ve druhé polovině 19. století.

Pozornost jsem věnoval zejména vzniku Jednoty v roce 1848 a snahám o její připojení ke Vlastenecko-hospodářské společnosti, které by s největší pravděpodobností znovu znamenalo nedostatečnou pozornost lesnictví. Dále jsem sledoval úspěšné snahy o založení Říšského lesnického spolku a zřízení lesnické školy, jejichž vznik Jednota považovala za důležitý. Soustředil jsem se i na hlavní představitele Jednoty, nejznámější a nejagilnější lesníky, kteří stáli za mnoha akcemi a návrhy spolku, a dále také na vývoj početního stavu členů. V kapitole o stanovách jsem obrátil pozornost na principy fungování Jednoty a na její organizační systém. Obšírněji jsem popsal funkce a průběh sjezdů, které z velké části ovlivňovaly činnost a vývoj Jednoty, a snažil se sledovat vliv Jednoty na lesnické zákonodárství ovlivňující celé lesnictví a také finanční subvence různých záležitostí, které naznačují, jaké oblasti pokládala Jednota za hodné podpory. Dále jsem se věnoval popisu odborné činnosti Jednoty, tedy především změnám v hospodaření v lesích a nejdůležitějším problémům doby (hlavně kůrovcová kalamita na Šumavě v sedmdesátých letech 19. století). V závěru práce se krátce zmiňuji o působení Jednoty ve 20. století a jejímu zániku ve dvacátých letech 20. století.

Jako metodologickou základnu práce jsem používal především induktivní metodu, spočívající v postupu od jednotlivých faktů ke všeobecným závěrům. Kromě induktivní metody jsem postupoval i metodou komparativní. Tyto úvodní poznámky dalším studiem a heuristikou rozšiřuji na ucelenou monografickou práci.

II. Rozbor pramenů a literatury

II – 1 Prameny

Základním pramenem pro vývoj a působení České lesnické jednoty by měl být fond Česká lesnická jednota v Národním archivu v Praze. Avšak již při přejímání do tehdejšího Ústředního zemědělsko-rolnického archivu v padesátých letech 20. století byl tento fond neúplný a spisový materiál se v podstatě omezuje na 20. století. Jediný spisový materiál z 19. století tvoří, s výjimkou česko-německých stanov z roku 1883, záznamy o Fischerově nadaci, vzniklé v roce 1893. Naopak téměř v úplnosti jsou dochovány úřední knihy, z nichž jsou cenné mimo jiné seznamy členů od roku 1849, seznamy členů podle funkce a místa působení i s jejich změnami (ty jsou však dochovány až od roku 1894), hlavní účetní knihy a v menší míře pak knihy vyúčtování členských příspěvků.

Důležitým fondem pro studium činnosti Jednoty je fond České místodržitelství v Národním archivu v Praze. Obsahuje nejen stanovy s jejich změnami, ale i rozsáhlý písemný materiál o odborné činnosti Jednoty. Jedná se například o řešení kůrovcové kalamity v sedmdesátých letech 19. století, o detailní popisy stavu lesů v Čechách po politických okresech, sepsané většinou členy Jednoty, o zápisy zasedání Centrální komise pro provedení opatření proti lýkožroutovi v Čechách (do níž Jednota vysílala své zástupce), o zprávy Jednoty ohledně těžby kalamity, zprávy o sjezdech jednoty (které jsou však dochovány značně torzovitě), o záležitosti lesnické školy v Bělé pod Bezdězem a o návrhy na zlepšení stavu lesnického školství.

Ve fondu Vlastenecko-hospodářská společnost (dále jen VHS) v Národním archivu v Praze jsou zachovány písemnosti o navrhovaném připojení České lesnické jednoty k VHS v letech 1849-1850. Ze stejného fondu lze čerpat informace také o lesnické škole v Bělé pod

Bezdězem (kromě níže zmíněné zprávy Gustava Volšana ze slavnostního otevření v roce 1855 byly VHS zasílány i brožury této školní instituce a několik zpráv o jejím fungování) a o odborných otázkách lesnictví, které však často nebyly konzultovány s Jednotou, ale byly zasílány přímo ministerstvu orby ve Vídni.

Fond vídeňského ministerstva orby Ministerstvo zemědělství Vídeň v Národním archivu v Praze obsahuje záznamy o lesnické škole v Bělé, zejména zprávy o inspekčních cestách a písemnosti o snaze postavit tuto lesnickou školu na úroveň učilišti v Mariabrunnu. Dále jsou zde dochovány doklady o odborné činnosti Jednoty: návrhy na opravu lesního zákona, návrhy ohledně vývozních cel na dřevo, provozu vorů na řekách a další.

Fond Česká zemědělská rada v Národním archivu v Praze není pro Českou lesnickou jednotu příliš důležitý. Zachovalo se v něm několik zpráv o sjezdech Jednoty a návrhy na větší zastoupení lesníků v Radě, lepší je pak situace v písemnostech lesnického komitétu, který měl za úkol spolupracovat s lesnickými spolky a zavádět lesnickou statistiku.

Ve Státním oblastním archivu v Praze jsou uloženy fondy Rodinný archiv Valdštejnů a Rodinný archiv Thurn-Taxisů. Z nich se dají čerpat informace o dvou předsedech Jednoty – Kristiánu z Valdštejna-Vartenberka a Hugonu Thurn-Taxisu. Ani jeden z nich v Jednotě nevystupoval iniciativně a spíše jí propůjčovali své jméno pro akce jiných členů. V rodinném archivu Valdštejnů jsou zachovány písemnosti vztahující se k založení lesnické školy (jí Kristián z Valdštejna-Vartenberka uvolnil svůj zámek v Bělé pod Bezdězem), k jejímu vývoji, a jiné písemnosti týkající se Lesního školského spolku, jehož iniciátorem a prvním předsedou byl Ernst z Valdštejna-Vartenberka. V rodinném archivu Thurn-Taxisů jsou pak uloženy některé písemnosti o činnosti Jednoty zasílané náměstký či jednatelem. Pro svou torzovitost však nemají velkou hodnotu.

Ze Státního oblastního archivu v Třeboni jsem použil fond Rodinný archiv Schwarzenberků, konkrétně Karla ze Schwarzenberku, předsedy Jednoty v letech 1869-1904.

Vzhledem k jeho aktivitám při činnosti Jednoty je i počet zachovaných písemností větší než u jeho předchůdců. Jedná se hlavně o některé zápisy ze zasedání výboru, opisy některých návrhů Jednoty státním a zemským orgánům a další cenné materiály.

II – 2 Tištěné prameny

Nejdůležitějším pramenem pro sepsání této práce byl spolkový časopis Jednoty s názvem *Vereinschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde* (*Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu*). Už při jeho založení v roce 1848 bylo rozhodnuto, že v něm budou otiskovány odborné články a dále také informace pro členy, kteří se z nějakého důvodu nebudou moci účastnit sjezdů Jednoty. Proto se v časopisu objevovaly stenografické záznamy sjezdů, stanovy a jejich změny, návrhy Jednoty státním a zemským orgánům a naopak vyřízení jejich žádostí, dále finanční záležitosti Jednoty, později rovněž zprávy o činnosti a další informace o působení spolku. Z velké části je tak nahrazen chybějící spisový materiál ve fondu České lesnické jednoty, i když samozřejmě časopis otiskoval finální písemnosti bez zřetele k jejich vzniku.

Dalšími dvěma zdroji informací o vývoji lesnictví v Čechách obecně byly časopisy *Háj* a *Lesnická práce*. Do časopisu *Háj* přispíval historickými články zejména známý lesník Jan Evangelista Chadt-Ševětínský, mimo jiné autor v této práci citované *knihy Dějiny lesů a lesnictví*. Časopis *Lesnická práce* otiskoval obecné informace o historii lesů a o nejrůznějších záležitostech spojených s výročními.

Prager Zeitung ze dne 3. června 1848 jsem použil pro tam otištěné provolání čtenářského spolku lesníků mladoboleslavského kraje adresované českým lesníkům ohledně založení celozemského lesnického spolku.

Přesné znění lesních zákonů lze nalézt v Zákoníku zemském království Českého – Landes Gesetzblatt für Königreich Böhmen. Informace o lesnické škole v Bělé jsem čerpal z pravidelných výročních zpráv publikovaných v Praze pod názvem *Jahresheft der böhm. Forstschule zur Weisswasser*, které jsou zachovány např. v Rodinném fondu Valdštejnů.

II – 3 Literatura

Základní a dosud jedinou zevrubnější prací o České lesnické jednotě je kniha Jednatele jednoty lesního rady Antonína Bohutínského a lesního znalce okresu Tábor Jana Hemmra s názvem *Česká lesnická jednota 1848 až 1898*. Pasáže o vzniku a především o vývoji Jednoty jsou příliš stručné, takže slouží jen pro základní informaci. Naopak cenný je seznam všech odborných článků otištěných ve spolkovém časopisu (vynechány byly záznamy sjezdů a vyhlášky). Dále kniha obsahuje seznam sjezdů a nejdůležitějších odborných otázek na nich projednávaných.

Obecný vývoj lesnictví i s některými zmínkami o Jednotě je popsán v knize historika lesnictví Josefa Nožičky *Přehled vývoje našich lesů* a dále v dílech autorů Emila Hoška a Josefa Tlapáka *Přehled vývoje lesnictví v českých zemích v druhé polovině 19. století a Lesnictví 1800 – 1918*. Tyto publikace jsem využil především pro popis vývoje lesnictví před rokem 1848, postižení snah o založení lesnických spolků před vznikem Jednoty, stavu lesnického školství před založením lesnické školy v Bělé a některých odborných problémů lesnictví v 19. století. O vývoji lesnictví také pojednává ve své knize *Dějiny lesů a lesnictví* Jan Evangelista Chadt-Ševětínský. Rozsáhlá je část knihy o vývoji pracovních sil v oboru, dále je významných několik kapitol o hospodaření v lesích, těžbě dřeva, lesních robotách a služebnostech. Podávají přehled o historii lesnictví s také o tehdy (knihy byla vydána v roce 1913) používaných metodách hospodaření a těžby v lesích. Přehled o vývoji lesnictví a

zvláště o státních zásazích do něj předkládá kniha Josefa Kazimoura *Státní péče o lesy v Čechách*.

Stav lesnictví v Předlitavsku i s přesahy do historie je popsán ve čtvrtém svazku díla *Geschichte der österreichische Land und Forstwirtschaft und ihrer Industrien*, avšak hlavní pozornost je věnována rakouským zemím. Podklady o historii německého lesnictví jsem čerpal z knihy Hanse-Jürgena Wegenera *Antwortung für Generationen. 100 Jahre Deutscher Forstverein*.

Pro získání všeobecného přehledu o odborných otázkách lesnictví jsem používal třísvazkový *Naučný slovník lesnický* z roku 1959 a vícesvazkovou německou lesnickou encyklopedii *Allgemeine Encyklopädie der gesamten Forst - und Jagdwissenschaften*, kterou napsal kolektiv předních německých lesníků pod vedením Raoula von Dobrowski. Kniha kolektivu vedeného Janem Fričem *Velké vzory českého lesnictví* obsahuje biografické údaje o více než stovce lesníků žijících a pracujících v Čechách od 18. do 20. století.

V záležitostech lesního zákonodárství jsem čerpal z monografie Josefa Daňhy *Lesní zákonodárství na území československé republiky*, v menší míře z knihy Františka Horny, Josefa Daňhy a Josefa Ministra *Komentář lesních zákonů a nařízení*, o lesním řádu Marie Terezie z již zmíněné publikace Josefa Kazimoura *Státní péče o lesy v Čechách*.

K získání informací o VHS, její organizaci a působení jsem používal publikaci Miloslava Volfa *Organizace a působení Vlastenecko-hospodářské společnosti*. Kromě těchto hlavních publikací jsem používal také obecné encyklopedie, jako například *Ottův slovník naučný*.

III. Nástin vývoje lesnictví před rokem 1848

III – 1 Od středověku do vydání lesního patentu roku 1754

Při velké rozloze lesních porostů a naopak při malém počtu obyvatel na území dnešních Čech a nezřetelném vlastnictví půdy neexistovala žádná omezení v těžbě lesů, přičemž s jejich neexistencí nebyl zapotřebí ani žádný lesní personál, který by se staral o jejich dodržování. Tato situace se začala měnit v okamžiku, kdy veškerá nekultivovaná půda patřila panovníkovi, lépe řečeno tomu, komu ji panovník postoupil. V souvislosti s tím přišla i snaha o zisk z těchto doposud nevyužívaných oblastí.

Ze starších dob o správě lesa nic nevíme, ve 12. století se objevuje hodnost lovčího, později nejvyššího lovčího, který měl ve své kompetenci dohled nad lesními komplexy, využívaných především jako honitba.¹⁾ V jednotlivých správních oblastech pak byli nejvyššímu lovčímu podřízeni lovčí, vykonávající přímý dozor nad lesy a honitbou a spravující výnosy z lesů, tedy hlavně lesní činže za pokácené dřevo. Pro dohled nad jednotlivými úseky pak byli určeni hajní.

V dalších stoletích se základní kostra systému správy udržela, jen v nižších pozicích byla rozšířena, aby více vyhovovala rozšiřujícím se úkolům lesního personálu. Ve 14. století se objevuje funkce lesníka, který převzal úkoly lovčího kromě záležitostí honitby: vykonával dohled nad nižším personálem, rozhodoval o kácení a spravoval výnosy z lesů. Nejnižší složku správy tvořili hajní, kteří působili v přidělených úsecích jako strážci lesů. Stále však zůstávaly velké rozdíly ve správě královských a soukromých lesů podle velikosti, nehledě na rozsáhlé pralesní hvozdy na zemských hranicích.²⁾

1) Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, Dějiny správy v českých zemích, Praha 2005, s. 35.

2) Jan Evangelista CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, Dějiny lesů a lesnictví, Písek 1913, s. 665 – 681.

Ve 14. století se objevují první předpisy o využívání lesů. Karel IV. ve svém návrhu zákoníku *Maiestas Carolina*, vypracovaném zřejmě v letech 1350 – 1353, věnoval královským lesům zvláštní pozornost. Do zákoníku vtělil ustanovení o ochraně královských lesů, v nichž zakázal kácení dřeva mimo polomového a suchých stromů.³⁾ V roce 1379 byl v Chebu vydán první lesní řád v Čechách (odhlédneme-li od zvláštního postavení Chebska ve 14. století). Stejně jako v *Maiestas Carolina* v něm byla zakotvena ochrana lesa a byly stanoveny sankce za její porušení. Dohled nad lesem měli lesníci, kteří vydávali povolení ke kácení dříví, vybírali lesní činže a pokuty za lesní puch. Sedlákům naopak bylo povoleno brát si dříví ležící na zemi.⁴⁾

Další lesní instrukce a řády následovaly až v polovině 16. století především v oblasti severozápadních Čech. Řády byly vydány například na panstvích Bečov, Kynžvart (oba 1559), Boží Dar (1559), Loket (1563) a Jáchymov (1564); v 17. století měla lesní řády již většina panství. Hlavní část těchto řádů však stále pojednávala o služebních předpisech personálu o provozování myslivosti, protože myslivost stále převažovala nad řádnou péčí o les.⁵⁾ Vrchním správcem panství byl hejtman, který dožíral na vrchnostenskou kancelář a jejím prostřednictvím na celé hospodářství panství. Jeho vliv na lesnictví však byl malý, v podstatě se omezující jen na finanční záležitosti. Hlavním úředníkem vrchnostenské správy, který měl přímý vliv na hospodaření v lesích, byl pojezdňý. Vykonával dohled nad všemi lesy na panství, určoval množství káceného dřeva a spravoval peníze získané z lesního hospodářství, do kterého se kromě vlastního kácení dřeva počítaly činže z pastvy dobytka nebo hrabání steliva. Jeho podřízeným byl lesní, který rozhodoval o místech těžby dřeva a dohlížel na hajné, kteří tvořili nejnižší článek správy lesnictví. Jejich činnost se omezovala na kontrolu lesa a ochranu před pytláky a zloději dřeva.

3) František PALACKÝ, *Archiv český III*, Praha 1844, s. 65 – 180.

4) *Lesnická práce*, 5/1999, s. 30.

5) Josef NOŽIČKA, *Přehled vývoje našich lesů*, Praha 1957, s. 49 – 50.

V 18. století na panstvích s velkou rozlohou lesních porostů vznikaly lesní úřady se specializovaným personálem. V čele takových úřadů stáli lesmistři, kteří měli vrchní dozor nad vrchnostenskými lesy a v podstatě přebrali úkoly pojezdného. Jednotlivé úseky spravovali lesní, případně polesní, mající stejné povinnosti jako dříve, takže rozhodovali o místech kácení a dalších praktických věcech. Hlídáním lesů byli nadále pověřováni hajní.⁶⁾

Činnost tohoto lesního personálu se omezovala pouze na využívání lesů pro zisk. Až do 18. století (ve výjimečných případech ve druhé polovině 17. století) neexistovala umělá výsadba, růst nových stromů byl ponechán na přirozené obnově lesa. Ve vytěžené části lesa byly ponechávány tak zvané výstavky, tedy volně rostoucí skupiny stromů na pasece, které obstarávaly semena pro přirozenou obnovu. Do 15. století se těžba dřeva prováděla tak zvanou toulavou sečí, při které byly káceny jednotlivé stromy, které dosáhly obmýtní doby, či stromy již přestárlé nebo nezdravé. Toulavá seč byla v 16. století posouzena jako neefektivní. Jejím používáním vznikal les nestejného věkového složení, čímž byla ztěžována další těžba a tedy i výnosy. Proto lesníci přešli na tak zvanou pasečnou těžbu, tedy kácení větších ploch lesa.

Větší problémy než systém kácení však způsobovalo množství vytěženého dřeva. Po utlumení těžby za třicetileté války, způsobené úbytkem obyvatelstva, následovalo její zvýšení. Obnovu měst a vesnic podstatně snížila množství kvalitního dřeva na úkor porostlin (břízy, osiky, vrby). Situaci ještě zhoršoval poválečný rozmachem důlní a sklářské činnosti, které byly náročné na množství spotřebovaného dřeva. Problémem byl i systém odměňování lesního personálu, který vedle poměrně malého platu pobíral i akcidenci, finanční odměnu závislou na množství pokáceného dřeva. Tak byli lesníci přímo zainteresováni na maximální těžbě, což samozřejmě stavu lesů prospívat nemohlo.

6) Jan Evangelista CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, c. d., s. 701 – 743.

Situace se stala tak povážlivou, že hrozil velký nedostatek dřeva. Od roku 1716 se merkantilní komise snažila nalézt cestu ke snížení spotřeby dřeva, poukázáno bylo na možnost využití uhlí, vzhledem k náročnosti jeho dopravy však v 18. století hrálo podružnou roli. O čtyři roky dříve bylo nařízeno majitelům příhraničních lesů žádat o povolení k vývozu dřeva, které se v praxi vydávalo jen tam, kde jeho doprava do vnitrozemí byla příliš komplikovaná (jednalo se o tři panství v severních Čechách - Děčín, Benešov nad Ploučnicí, Česká Kamenice). Žádné z těchto opatření však nemělo žádaný dosah pro zlepšení stavu lesů, proto Karel VI. v roce 1733 zamýšlel vydat lesní řád, kterým mělo být ukončeno libovolné hospodaření vrchností ve svých lesích.⁷⁾ Avšak právě tato skutečnost a strach z následného omezení zisků, způsobily, že pro odpor šlechty lesní patent nakonec vydán nebyl. Nelze však říci, že vrchnosti les pouze drancovaly. Například lesy v majetku Schwarzenberků bylo díky péči Jana Adolfa (1615 – 1683) a Adama Františka (1680 – 1732) a jejich lesního personálu na vysoké úrovni. Majitelka několika panství (Zákupy, Police, Ploskovice) Anna Marie Františka vévodkyně Toskánská v lesním řádu zdůrazňuje užitečnost lesů a nutnost jejich zachování do budoucnosti, stejně jako řád Kinských pro panství Chlumeck nad Cidlinou a další, po získání panství Křivoklát Fürstenberky v roce 1735 se toto panství stalo jedním z center progresivního lesnictví v Čechách.⁸⁾

Dá se říci, že v polovině 18. století byly lesy značně vykáčeny a proředěny, poškozeny pastvou a sbíráním hrabanky pro stelivo, v okolí báňských a hutních podniků pak byly doslova zpustošeny. Hrozící nedostatek dřeva byl již tak zjevný, že se merkantilní komise dokonce obávala o vliv tohoto nedostatku na celé hospodářství v českých zemích.

7) Josef NOŽIČKA, c. d., s. 111 – 117.

8) Tamtéž, s. 109.

III – 2 Od vydání lesního patentu roku 1754 do roku 1848

Alarmující stav lesů vedl roku 1753 Marii Terezii k vydání reskriptu, podle kterého měly být v jednotlivých zemích vypracovány lesní řády. V Čechách byl za pomoci Franze Ranga vypracován návrh, který byl roku 1754 beze změn schválen a publikován pod názvem „Císařský královský patent lesů a dříví, ustanovení v Království českém se týkající“. V něm byla zdůrazněna nutnost učinit přítrž kácení a pustošení lesů, majitel se napříště musel starat o zalesnění vykácených ploch, dozor nad městskými lesy měla vrchnost. Mělo se šetřit stavebním dřívím a jako palivo se mělo používat jen přestárých a vadných stromů, kácet se mělo od listopadu do února pasečnou těžbou s ponecháním výstavků, byla zakázána pastva v mladínách a hrabání mechu a listí jako steliva. Zkoušky lesníků se měly nově konat před ustanovenou komisí. Nedodržení těchto předpisů bylo trestáno pokutou, opakované porušování pak vedlo k omezení dispozičního práva, tedy k postavení guberniem určeného lesníka s rozhodovacími pravomocemi do čela lesního úřadu. K lesnímu řádu pak byl připojen návod na pěstování, zvelebení a zachování lesů.⁹⁾ Lesní řád tak v podstatě vyjmenoval největší neduhy tehdejšího stavu lesů a cestu, jak tento stav zlepšit. Roku 1756 bylo vrchnostem uloženo přijímat do služby jen lesníky vyzkoušené krajskou komisí (tak zvané myslivce ve dřevě zkušené) a v instrukci pro examinátory ze dne 16. února 1756 byly potřebné znalosti shrnuty ve formě otázek a odpovědí. Byla při nich vyžadována znalost odborných praktických otázek, jako například poznání rostlin a semen, jakou půdu různé rostliny potřebují, jak zakládat paseky a zalesňovat vytěžené plochy.¹⁰⁾

Po polovině 18. století začínají také první odborné porady o problémech lesnictví. Konaly se v rámci VHS, založené roku 1769 jako Společnost orby a svobodných umění v Království

9) Josef KAZIMOUR, Státní péče o lesy v Čechách, Praha 1933, s. 82 – 86.

10) Hanuš MÍŠEK, Ze starých časů, Lesnická práce 2, 1923, s. 31 – 37.

českém, reorganizované v roce 1788. VHS sice vznikla především jako orgán pro zemědělství a při jejím vzniku byl jediným zástupcem lesnictví nejvyšší lovči Josef Kinský, avšak již v dalších letech se členy stali mladí vzdělaní lesníci, kteří přispívali k řešení lesnických problémů. Už v sedmdesátých letech 18. století tak byla projednávána témata o zlepšení lesního hospodářství, hospodářské úpravě lesů, opravách lesního řádu a usychání lesů.¹¹⁾ Při reorganizaci společnosti v roce 1788 byl zřízen lesní referát pod vedením nejvyššího lovčího Karla Šporka a o rok později byli za dopisující členy přijati přední lesníci: Johann Ignaz Ehrenwerth (od roku 1793 řádný člen), Anton Friedl nebo František Jánský.

Společnost vydávala od roku 1794 svůj kalendář, kde byly i příspěvky z lesnictví, v letech 1796 – 1806 také časopis *Abhandlungen zur Beförderung der Landwirtschaft*. Roku 1799 společnost iniciovala napsání základní lesnické učebnice, kterou o rok později pod názvem *První základy umění polesného pro začátečníky v hospodářství lesním* vydal František Dušek a Společnost se i nadále různými anketami a návrhy starala o lepší hospodaření v lesích. Od roku 1825 pak byl vydáván nový časopis *Neue Schriften*, opět se nevyhýbající i záležitostem lesnickým. Vycházely i časopisy soukromých vydavatelů – v letech 1824 – 1831 vydával první docent lesnických nauk na pražském polytechnickém učení lesní rada Christoph Liebich časopis *Der aufmerksame Forstmann, oder das Neueste und Bemerkenswerthe aus dem Forst- und Jagdfache*, po něm pak ještě čtyři roky *Allgemeines Forst- und Jagdjournel*. Lesmistr ze Zbraslavi nad Vltavou Franz Georg Rietsch vydával v letech 1825 – 1831 časopis s názvem *Forst- und Jagd-Neuigkeiten*.¹²⁾

Správa vrchnostenských lesů se během 18. století ustálila, přičemž lesní personál dostal od vrchních úředníků panství volnější ruku pro hospodaření. V čele lesních úřadů stáli

11) Miloslav Volf, *Organizace a působení Vlastenecko-hospodářské společnosti*, Praha 1961.

12) Josef NOŽIČKA, c. d., s. 221 – 233.

lesmistři, na menších panstvích pak nadlesní nebo polesní, kteří na větších panstvích byli podřízeni lesmistřovi. Lesmistři měli za úkol kontrolovat dodržování hospodářského plánu, podávat návrhy na zlepšení hospodaření a obsazení postů nižšího personálu, vyřizovat zprávy a hlášení, stanovovali cenu dříví a odměny za kácení. Nadlesní a polesní konali prohlídky lesů, starali se o výchovu nových lesníků, řídili těžbu a obnovu porostů. Revírníci prováděli nařízení nadlesních a polesných ohledně těžby a obnovy lesů, v létě dávali vysekat průseky vymezující paseky, úkolovali lesní adjunkty, dohlíželi na lesní dělníky.¹³⁾

Jak již bylo řečeno, v polovině 18. století byl stav lesů velmi špatný, někde až kritický. Kromě několika pokrokových panství nebyla využívána umělá obnova lesa, někde byla nadále používána toulavá seč. Nejkritičtější byla situace v městských a obecních lesích, které byly doslova drancovány. Vzhledem k malé rozloze lesa, kterou jednotlivá města či obce vlastnily, totiž tato sídla nezaměstnávala vlastní lesní personál, což nutně vedlo ke katastrofálnímu stavu jejich lesů. Hlavní význam při obnově lesů měly stále výstavky, u výmladkových lesů ponechávání pařezů pro přirozenou obnovu. Od poloviny 18. století se pak podle lesního řádu stále častěji používalo i umělé obnovy, hlavně síje sesbíranými semeny a v menší míře i sadby. Síje se prováděla v několika variantách, zpočátku to byla hlavně plná síje, tedy po celé ploše, později se rozvíjela síje řádková, při které byla kypřena celá osevní plocha, ale semena byla seta do řad, vzdálených od sebe asi 125 cm, mezi kterými se pěstovalo obilí jako ochrana před sluncem, nebo síje brázdová, spočívající v orání brázd a setí semen do nich, případně síje chomáčková, při které byla do důlku seta čtyři semena a později se takto vyrostlé stromky rozsazovaly. Sadba se prováděla hlavně přesazováním stromků z hustšího porostu, v 19. století pak i ze školek.

Na holiny s poškozenou půdou pronikalo polaření. Při tomto způsobu obnovy lesa byly na holině tři roky pěstovány zemědělské plodiny (většinou v pořadí první rok brambory,

13) Jan Evangelista CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, c. d., s. 743 – 748.

druhý rok žito a třetí rok jařina), což mělo zajistit dostatek živin v půdě, a teprve potom byla takto připravená plocha zalesňována. Nově byly používány i různé druhy přípravy půdy, z nichž se v 19. století prosadila Biermannova metoda, při které byly stromky přihnojovány popelem ze spálených křovin a drnů. Při těžbě lesa bylo od konce 18. století postupně opouštěno od pasečného hospodářství spojeného s ponecháváním výstavků. Důvodem bylo především časté ničení nejlepších stromů ponechaných pro přirozenou obnovu větrem. Od třicátých let 19. století začali lesníci při kontrole růstu lesa používat místo prořezávání a vyvětňování mnohem účinnější probírky, o jejichž nejlepším provedení pak byly několik desítek let vedeny diskuse. Ve druhé polovině 18. století se tedy při pěstění lesů a jejich těžbě prosazovaly technologické novinky, jichž se navíc používalo na stále větším počtu panství.

Dodržováním zásad jmenovaných v lesním řádu došlo díky rychle rostoucím dřevinám, především smrku, borovici a méně pak modřínu, k rychlému nárůstu produkce dříví. Ruku v ruce s tím však šla škodlivá přeměna původních smíšených lesů na smrkové a borové monokultury, v jejímž důsledku se zhoršily následky přírodních katastrof, ať již šlo o lesní škůdce (kůrovec byl identifikován v roce 1782 a o dva roky později bylo vydáno guberniální nařízení o jeho potírání, které bylo spatřováno především v rychlém odklizení napadeného dřeva; dalšími velkými škůdci byla bekyně mniška nebo bourec borový), nebo o polomy způsobené větrnými či sněhovými kalamitami (zřejmě největší takovou katastrofou byly opakované polomy na Šumavě v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století, doprovázené následnou kůrovcovou kalamitou).

Zlepšení stavu lesů přinesla zvyšující se těžba uhlí. V 18. století nebyla těžba uhlí významná, zejména kvůli problémům s dopravou na větší vzdálenosti, ale také kvůli odporu některých majitelů panství, kteří se báli, že uhlí způsobí pokles ceny dřeva a tím i znehodnocení jejich majetku. V 18. století uhlí, zčásti stále ještě dřevěné uhlí, požívali hlavně kováři, zámečníci a další řemeslníci, pracující s ohněm. Tyto obtíže byly však překonány a v

první polovině 19. století byla těžba uhlí na rychlém vzestupu. Jeho používání nikoli jen jako topiva, ale také pro provoz rostoucího průmyslu (nejprve ve sklárnách, cihelnách a vápenkách, kterým stát za používání uhlí sliboval finanční úlevy) znamenalo velkou úlevu pro české lesy.

V polovině 19. století byla krizová situace českých lesů zažehnána, stále se však nejednalo o ideální stav. České lesnictví se vyvíjelo poměrně izolovaně. Až dosud nevznikl žádný lesnický spolek, lesní škola, specializovaný lesnický časopis ani jednotné a všeobecně přijímané metodické návody, čímž byly styky, a tedy i vzájemné předávání vlastních zkušeností, mezi lesníky značně komplikovány. Lesní řád byl již nedostatečný a lesníci sami se snažili o přijetí lesního zákona. Takové problémy stály před českými lesníky před polovinou 19. století.

IV. Vznik České lesnické jednoty

Až do první poloviny 19. století nebylo lesnictví pokládáno za natolik důležité, aby bylo potřeba zakládat specializované lesnické spolky. Stejně jako v Čechách a na Moravě vstupovali v sousedních zemích lesníci do hospodářských společností, které však z důvodu svého hlavního poslání a zaměření lesnické problémy pokládaly za méně důležité. Tato skutečnost vedla lesníky k tomu, že kvůli výměně informací a názorů na odborné problémy začali zakládat samostatné lesnické spolky.

První takové spolky začaly vznikat na území pozdějšího Německa na přelomu třicátých a čtyřicátých let 19. století. První spolek se ustavil v Bádensku roku 1839 pod názvem Forstlicher Verein im Badischen Oberlande, o rok později pak malý regionální Forstlicher Verein an der Tauber v Hesensku. V roce 1841 vznikl první větší a důležitější spolek, a to Schlesischer Forstverein für die preußische Provinz Schlesien, později nazývaný zkráceně Preußisch-Schlesischer Forstverein. Ve čtyřicátých letech byl ustaven ještě další spolek v Horní Lužici a pro pohoří Harz. Roku 1847 přibyl saský spolek Sächsischer Verein.¹⁾

Zprávy o založení těchto spolků, jejich programové cíle a stanovy se dostaly i k lesníkům v českých zemích. Nejdůležitějším vzorem pro založení a počátky České lesnické jednoty se stal spolek saský, především s ohledem na geografickou blízkost a s tím související vzájemné styky. Vzhledem k absenci lesnických škol v českých zemích se lesníci vzdělávali například v lesnickém učilišti v saském Tharandtu a nadále udržovali styky s německým lesnictvím. Také někteří majitelé velkých komplexů lesů si uvědomovali možnost většího finančního zisku v případě lepšího hospodaření, a proto umožňovali svým lesníkům účast na schůzích těchto spolků, kde bylo diskutováno o aktuálních problémech lesnictví. A právě tito přímý

1) Hans-Jürgen WEGENER, Verantwortung für Generationen. 100 Jahre Deutscher Forstverein, Göttingen 1999, s. 20 – 65.

účastníci (např. budoucí vrcholoví činitelé Jednoty Ludwig Hattingberg či Johann Georg Nußbaumer) si uvědomovali užitečnost takových disputací, zvláště pak pro předávání různých praktických zkušeností, a stáli u zrodu myšlenky na založení takového spolku v Čechách.

Snahy o založení českých lesnických spolků po vzoru německých se datují do poloviny čtyřicátých let. Politická situace však jakýmkoli spolkům nepřála, strach některých kruhů před případnými politickými tendencemi spolků ochromoval jejich povolování, a proto bylo na žádosti o povolení spolku reagováno průtahy, které v několika případech vedly k odložení vzniku spolku.

V roce 1845 podnikl dobrovický lesmistr Karel Schmidt první pokus o ustavení lesnického spolku v Čechách. Krajskému úřadu v Mladé Boleslavi předložil žádost o povolení lesnicko-vědeckého spolku. Krajský úřad po korespondenci s guberniem a doplnění žádosti o program a stanovy požádal VHS o vyjádření. Ta vzhledem k účelu uvažovaného spolku, tedy ke sdělování vědeckých poznatků z oboru lesnictví a myslivosti a k tomu účelu pořádání každoročních schůzí, neměla proti vzniku takového spolku námitky.²⁾ Ke zřízení spolku však nedošlo. Důvody kvůli nedochovaným dokumentům neznáme, zřejmě šlo o nějaké formální překážky.³⁾

Druhý pokus o založení lesnického, tentokrát však jen krajského spolku provedl na Čáslavsku lesmistr z Nasavrku Leopold Reich. Ten se obrátil na VHS se žádostí, aby povolila svolání všech lesníků v Čáslavském kraji. Společnost tuto žádost bez námitek předala guberniu, které toto setkání povolilo. Kvůli událostem v revolučním roce 1848 a následnému založení České lesnické jednoty však k ustavení čáslavského krajského lesnického spolku nedošlo.⁴⁾

2) Národní archiv Praha (dále jen NA), Vlastenecko-hospodářská společnost (dále jen VHS), sign. XXXVI/II., inv. č. 1190, č.j. 256/1845, kart. č. 266.

3) Písemnosti gubernia i krajského úřadu týkající se této věci byly skartovány.

4) Josef NOŽIČKA, c. d., s. 240.

V Boleslavském kraji si lesníci pod vedením nadlesního Eduarda Fausta z Liblic u Mělníka vytvořili jen neformální čtenářský spolek, který za členské příspěvky kupoval lesnickou literaturu, poté si ji jeho členové mezi sebou vyměňovali a na konci roku losem rozdělili. Žádali sice u gubernia o oficiální povolení spolku, když jim však byla žádost vrácena s formálními námitkami (jako například kdo bude za členy spolku na sjezdech platit útratu), bylo od dalších pokusů o povolení upuštěno.⁵⁾

V příznivějších dobách roku 1848 členové tohoto čtenářského spolku svolali na 22. května 1848 do Mělníka přípravnou schůzi pod předsednictvím lesního geometra lesmistra Jana Křtitele Heyrovského z Hluboké nad Vltavou. Na ní bylo rozhodnuto založit českou lesnickou společnost, která by po praktické i teoretické stránce podporovala české lesnictví, zprostředkovávala výměnu zkušeností a názorů a bylo ohlášeno i vydávání časopisu.⁶⁾ V *Prager Zeitung* vyšlo svolání tohoto čtenářského spolku k českým lesníkům, aby se dne 3. července shromáždili v Praze a založili Českou lesnickou jednotu – Böhmischer Forstverein (tento název je uveden ve stanovách, ale občas se spolek sám uváděl i jako Verein böhmischer Forstwirthe, což bylo například uvedeno v podtitulu názvu časopisu). Autoři svolání dále navrhovali porady o petici k vydání lesního policejního zákona a opět zmínili otázku odborného lesnického časopisu.⁷⁾ Po červnových událostech a Svatodušních bouřích muselo být setkání lesníků o měsíc odloženo.

Dne 3. srpna 1848 se v Praze v hostinci U Černého koně na Příkopech sešlo čtyřicet lesníků na zakládajícím shromáždění České lesnické jednoty. Byl zvolen předseda⁸⁾ vrchní lesmistr Josef Ferdinand Gintl z Křivokláta, první náměstek předsedy a jednatel vrchní lesnický koncipista Franz Xaver Smoler z Prahy, druhý náměstek lesmistr Adam Seidl

5) Vereinschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde (dále jen Vereinschrift), 1849, 1. Heft, s. 139 – 140.

6) Tamtéž, s. 140 – 143.

7) Prager Zeitung, 10. 6. 1848, s. 3.

8) V českých pramenech bylo pojmenování představitelů a hlavních akcí Jednoty neustálené. Používám proto první dochované stanovy v češtině. NA, Česká lesnická jednota (dále jen ČLJ), sign. 12, kart. č. 1.

z Děčína a nadlesní Jan Fibich a nadlesní Eduard Richter zapisovateli. Zároveň byla zvolena dvanáctičlenná komise pro vypracování návrhu stanov podle vzoru stanov saského a slezského lesnického spolku a rozhodnuto o svolání prvního shromáždění na 4. září 1848. Také byl vznesen návrh, aby byla vypracována adresa majitelům lesů. Ti měli vznikající spolek finančně podpořit, neboť jen tak mohl být vydáván časopis a organizovány odborné diskuse.⁹⁾

Dne 3. září 1848 se konala předběžná porada komise pro vypracování stanov, které se na vlastní žádost zúčastnilo i mnoho nově přistoupivších členů. Na jednání byly předloženy stanovy (viz s. 37), jednací řád a program plné (plenární) schůze pro druhý den, projednány návrhy na petici o vydání zákona o lesní policii a bylo rokováno o vlastním textu dopisu majitelům lesů v Čechách. Tato adresa však byla odložena na pozdější dobu. Po polovině roku 1848 se dostala do choulostivé situace i šlechta a bylo poukazováno na to, že už kroky podnikané v záležitosti zákona o lesní policii, která měla zabránit narůstajícímu drancování lesa ze strany chudiny, a tedy zajistit ochranu majetku vlastníků lesa, získají Jednotě dostatečné uznání.¹⁰⁾

O den později, tedy 4. září 1848, se uskutečnila první plná schůze České lesnické jednoty, jíž se zúčastnilo sto devadesát devět lesníků. Na tomto shromáždění byly pronášeny slavnostní proslovy ke vzniku spolku, mluvilo se o místu konání a programu příští schůze v roce 1849 a o volbách funkcionářů pro spolkový rok 1849/50. Byli potvrzeni dosavadní předseda Josef Ferdinand Gintl a náměstci Franz Xaver Smoler a Adam Seidl. Odborné otázky se omezily na již výše uvedené problémy lesního policejního zákona pro Čechy, na adresu majitelům lesů o uznání spolku jako představitele lesníků v Čechách a také na obecný stav lesnictví v Čechách. Bylo zvoleno také šestnáct členů komise, která se měla starat o

9) Vereinschrift, 1849, 1. Heft, s. 13 – 16.

10) Tamtéž, s. 26 – 28.

naléhavé případy, hlavně v záležitosti zákona o lesní policii, a také reprezentovat Jednotu navenek.¹¹⁾ Z této komise se později stal spolkový výbor, který v původním návrhu stanov zmíněn nebyl, a Jednotu měl řídit jen předseda a jeho dva náměstci. Politické zmatky mařily úsilí Jednoty o vydání ochranného zákona o lesích, proto náměstek předsedy Adam Seidl svolal do České Kamenice schůzku, která měla projednat další petice vládě o vydání nového lesního zákona a zákona o lesní policii. Její účastníci pochybovali o úspěchu celé akce, přesto k vydání této petice došlo.¹²⁾

V lednu 1849 se protektorem Jednoty stal Jan Adolf II. ze Schwarzenberku¹³⁾, předseda Vlastenecko-hospodářské společnosti v království Českém a známý příznivec lesnictví a myslivosti, což bylo přijato s nadšením, zejména proto, že se tím Jednotě dostávalo uznání z nejvyšších kruhů aristokracie. Původně se chtěl přihlásit za řádného člena. Ke knížeti byla vyslána deputace nejvyšších činitelů, která ho ústy předsedy Jednoty Josefa Ferdinanda Gintla požádala, aby se stal protektorem a aby pomohl Jednotě získat „autoritu a uznání majitelů lesa“. Kníže tuto žádost přijal a zároveň nabádal k úzkým kontaktům s VHS, jejímž předsedou se nedávno stal.¹⁴⁾

Dne 17. ledna 1849 kníže zaslal Jednotě dopis, ve kterém žádal, aby jeden lesník bydlící v Praze byl přítomen výborovým schůzím VHS. Předsednictvo Jednoty odpovědělo dopisem ze dne 12. února 1849, ve kterém předseda Josef Ferdinand Gintl přislíbil účast jednoho zástupce ve výboru VHS. Těmi byli určeni komorní lesní rada Johann Tomaschek, vrchní

11) Vereinschrift, 1849, 1. Heft, s. 28 – 54.

12) Tamtéž, s. 54 – 56.

13) Jan Adolf II. ze Schwarzenberku (1799 – 1888). Nevstoupil do státních služeb a věnoval se správě rodového majetku. Při cestách po Anglii studoval tamní hospodářství a poznatky z cest uváděl do praxe na svých velkostatech. Z rozlohy jeho dominií v Čechách (178 180 ha) tvořily 59 % lesy, proto Jan Adolf dbal na náležitou odbornou úroveň lesnického personálu. V lesích se hospodařilo podle plánů s desetiletou revizí, dbáno bylo na obnovu a výchovu lesa. Ke zvýšení zisků z produkce dříví zřídil na svých panstvích vodní a parní pily. Založil také lesnické a lovecké muzeum na zámku Ohrada u Hluboké nad Vltavou. V zemědělství zaváděl nové pěstební postupy, stejně jako nové plodiny (řepka, cukrovka). V letech 1848 až 1872 předsedal Vlastenecko-hospodářské společnosti.

14) Antonín BOHUTÍNSKÝ – Jan HEMMR, Česká lesnická jednota 1848 až 1918, Praha 1898, s. 6 – 7.

lesmistr Ludwig Hattingberg a lesní koncipista Franz Xaver Smoler a účastnit se měl ten z nich, který zrovna bude mít čas. Gintl také navrhl připojení Jednoty ke Společnosti jako zvláštní sekce, podobně jako Ovčácká jednota a Pomologický spolek.¹⁵⁾

Na výzvu Společnosti ze dne 27. února 1849 vypracoval lesní rada Johann Tomaschek návrh podmínek Jednoty pro připojení. Jednota chtěla být zvláštní sekcí VHS, blíže nespecifikovaný počet členů ve výboru Společnosti a žádala, aby společnost Českou lesnickou jednotu zastupovala při styku s úřady. Naopak nabízela soběstačné financování a předkládání výroční zprávy. Tomaschkův referát byl projednán výborem Společnosti a postoupen komisi pro reformu stanov VHS. Komise měla projednat a případně zapracovat do připravovaných stanov Jednotu jako zvláštní sekci. Až do září se nic podstatného nestalo. Dne 1. října 1849 zemědělský rada Franz Fritscher, člen výboru VHS, odevzdal jako odpověď na Tomaschekův referát zprávu, ve které odmítl nutnost samostatného lesnického spolku a dokonce popřel i nutnost zvláštní sekce s tím, že doposud bylo lesnictví v rámci Společnosti a není na tom nutno nic měnit. Stejně tak odmítl i spolkový časopis Jednoty.¹⁶⁾

V reakci na Fritscherovu zprávu pověřil výbor VHS dne 4. listopadu 1849 svého člena Ludwiga Bachheibla, aby vypracoval definitivní návrh podmínek pro přijetí České lesnické jednoty. Návrh byl odevzdán o dva dny později, tedy dne 6. listopadu. Jednota se měla stát zvláštní sekcí VHS, Jednota měla prostřednictvím šestičlenného výboru podávat dobrozdání o lesnictví místo VHS, pokud výbor VHS projednával lesnické záležitosti, měli se zasedání účastnit vždy dva členové Jednoty, v závažnějších případech členů šest. Vnitřní organizaci si Jednota měla určit sama a měla právo na zastoupení v připravovaných krajských a okresních odborech (nebo filiálních spolcích). Schůze Jednoty se měly konat pod předsednictvím člena VHS a výboru VHS měly být předloženy zápisy schůzí. Všechny návrhy vládě měla předávat

15) NA, VHS, sign. IV/I., inv. č. 1138, č.j. 171/1849, kart. č. 223.

16) Tamtéž, kart. č. 223.

VHS, měl být zastaven časopis Jednoty a každý člen by byl povinen platit deset zlatých ročního příspěvku. Také by Jednota neměla nárok na žádné subvence od Společnosti. Poslední podmínkou bylo ještě to, že stanovy Jednoty a jejich změny měly podléhat schválení VHS. Tyto podmínky byly včleněny do návrhu stanov, který byl jednotě zaslán dne 23. listopadu 1849.¹⁷⁾

V odpovědi ze dne 30. prosince 1849, podepsané předsedou Gintlem a členem výboru Hattingbergem, Jednota požadovala v předloženém návrhu stanov několik změn. Předseda Jednoty měl být automaticky místopředsedou VHS, zároveň mělo být ve výboru více zástupců lesníků, v návrhu je zmíněna polovina členů. V paragrafu 11 byly vyjmenovány sekce spolku s tím, že VHS je může z vlastního rozhodnutí zrušit, což chtěla Jednota změnit. Časopis Jednoty musí zůstat zachován. Jednota dále odmítla roční příspěvek VHS deset zlatých, protože členové již platili příspěvek (částku dva zlaté ročně) Jednotě. Změna statut měla být zcela v kompetenci Jednoty. Na konci této odpovědi pak bylo vyjádřeno přání připojit se k VHS, a to přirozeně po změně navrhovaných stanov.¹⁸⁾

Zpracováním těchto námitek byl pověřen zemědělský rada Franz Fritscher. Automatické postavení předsedy Jednoty jako místopředsedy VHS bylo zamítnuto, mohl se však zúčastnit řádných voleb. Větší zastoupení v krajských a okresních odborech záleželo pouze na počtu lesníků. Lesnické odborné články by měly vycházet v časopisu VHS a Jednota měla vydávat jen oznámení pro členy. V ostatních záležitostech bylo Jednotě ustoupeno, takže se vcelku jednalo o splnění většiny podmínek. Tento referát měl být projednán na poradách mezi představiteli Jednoty a VHS, což však předseda Josef Ferdinand Gintl odmítnul. Argumentoval především tím, že se jedná o příliš závažný krok pro budoucí podobu spolku, a proto je tuto záležitost nutné předložit jeho plné schůzi VHS si tedy vyžádala tři členy Jednoty k nezávazným poradám. Jednota vyslala Ludwiga Hattingberga, Johanna Tomascheka a

17) NA, VHS, sign. IV/I., inv. č. 1138, č.j. 1022/1849, kart. č. 223.

18) Tamtéž, č.j. 39/1849.

Franze Xavera Smolera, kteří na těchto nezávazných jednáních, konaných dne 22. dubna 1850, dosáhli plné shody s VHS o podmínkách připojení, když VHS téměř ve všech otázkách Jednotě ustoupila.¹⁹⁾ Přes ústupky ze strany VHS nemělo připojení Jednoty mezi členy téměř žádnou podporu, a tak se Josef Ferdinand Gintl obrátil na výbor VHS s žádostí o podporu.²⁰⁾

Na třetí členské schůzi Jednoty konané v Děčíně dne 5. srpna 1850 bylo spojení České lesnické jednoty s Vlastenecko-hospodářskou společností, komisí vše doporučené, jednohlasně zamítnuto. Důvody zamítnutí tohoto návrhu nejsou v archívních materiálech uvedeny. Jen Antonín Bohutinský a Jan Hemmr ve své knize, bohužel s padesátiletým odstupem uvádějí, že se tak stalo z důvodu nechuti lesníků k zemědělským úředníkům, kteří prý lesnictví nevěnovali náležitou pozornost, a také z obavy o omezení samostatnosti teprve nedávno vytvořeného lesnického spolku.²¹⁾ Studium Fritscherových referátů i některých článků ve spolkovém časopisu (například Eichlerův článek Ueber der böhmischen Forstverein²²⁾) tomuto výkladu odpovídají.

Oznámení o odmítnutí spojení Jednoty a VHS zaslal nový předseda Jednoty Ludwig Hattingberg až dne 12. prosince 1850. Zároveň v něm nabízel pomoc při řešení lesnických otázek a vyjádřil naději na spolupráci ku prospěchu zemědělství a celého hospodářství.²³⁾

Tak bylo dokončeno ustavení České lesnické jednoty a její zakotvení v odborné veřejnosti. Lze soudit, že navrhované spojení s Vlastenecko-hospodářskou společností, i když by se jednalo o připojení Jednoty jako zvláštní sekce, by znamenalo pouze malý posun od poměrů před rokem 1848, tedy k menší pozornosti k lesnictví. A právě tuto skutečnost chtěli lesníci v Čechách změnit. Další působení České lesnické jednoty ukázalo, že se rozhodli správně.

19) NA, VHS, sign. IV/I., inv. č. 1138, č.j. 287/1850, kart. č. 223.

20) Tamtéž, č. j. 108/1850.

21) Antonín BOHUTÍNSKÝ – Jan HEMMR, c. d., s. 8 – 9.

22) Vereinschrift, 1849, 1. Heft, s. 121 – 124.

23) NA, VHS, sign. IV/I., inv. č. 1138, kart. č. 223.

V. Vývoj České lesnické jednoty ve druhé polovině 19. století

Po odmítnutí připojení k Vlastenecko-hospodářské společnosti hledala Česká lesnická jednota jinou oporu ve své činnosti. Když padl na podzim 1850 na schůzi spolku lesníků z Moravy a Slezska návrh na založení rakouského lesnického spolku jako zastřešujícího orgánu všech stávajících i vznikajících lesnických spolků v Rakousku, Jednota se této myšlenky ujala.

Na schůzi v Chebu dne 4. srpna 1851 podal náměstek předsedy Adam Seidl, který byl na zasedání moravského spolku jako zástupce Jednoty, návrh na založení celorakouského lesnického spolku (Reichsforstverein). Mělo jít o zastřešující korporaci všech zemských či místních lesnických spolků v Rakousku, která by byla tvořena zástupci těchto spolků s rovnoprávným postavením. Za úkol by měla hlavně podporu lesnictví na celostátní úrovni, tedy podávat návrhy a petice ministerstvu orby, zatímco lokálním spolkům by zůstal styk se zemskými orgány. Jako nejnaléhavější otázky Adam Seidl označil vydání nového lesního zákona, zákon o novém uspořádání služebností, zákon o honební policii a podporu lesnické školy v Čechách. Po kratší debatě o dalších krocích bylo rozhodnuto o vyslání delegáta Josefa Wesselého na shromáždění německých zemědělců a lesníků (Versammlung deutscher Land- und Forstwirthe) do Salzburgu, aby se tam zúčastnil předběžných porad.¹⁾

V Salzburgu se podařilo založit jen lesnický spolek lesníků rakouských alpských zemí. Ten povzbudil Jednotu, aby se stala hybnou silou při zakládání celorakouského spolku. Pod její patronací byli do Vídně svoláni zástupci lesnických spolků z celé habsburské monarchie (Česká lesnická jednota, Moravsko-slezský lesnický spolek, Uherský lesnický spolek, Západohaličský lesnický spolek, Lesnický spolek pro Chorvatsko a Slavonii, z rakouských zemí Salzburský, Tyrolský, Štýrský a další), aby vytvořili zastřešující spolek pro své zemské

1) Vereinschrift, 1852, 11. Heft, s. 11 – 15.

či místní lesnické spolky. Zakládající schůze Říšského lesnického spolku se konala ve Vídni ve dnech 7. a 8. května 1852 za účasti sto dvacet tři členů a předsedou byl zvolen Jan Adolf II. ze Schwarzenberku. Jak navrhol Adam Seidl, stal se tento spolek hlavní lesnickou organizací v Rakousku, která měla ve své kompetenci předkládat vládě a ministerstvu orby návrhy celostátního významu, na kterých se shodli zástupci zemských a místních spolků. Tak dostala Jednota, jakož i ostatní lesnické spolky v Rakousku, oporu pro svou činnost, když návrhy jednotlivých zemských spolků získaly podporu i ostatních spolků habsburské monarchie.

Předseda Jednoty byl podle prvních stanov volen na jeden rok. Přesto však hned v prvním roce fungování bylo zjevné, že jednoroční funkční období není ideální. Dosavadní předseda Josef Ferdinand Gintl sám poukazoval na to, že předseda zvolený pouze na rok se stěží stihne seznámit s úkoly své funkce, natož aby působil u úřadů ve prospěch lesnictví. Proto byl na druhé plné schůzi konané v září 1849 v Hluboké nad Vltavou podán návrh na prodloužení funkčního období předsedy na dva nebo tři roky. Jasnou většinou šedesáti jedna hlasů proti šesti byl přijat návrh na tříleté funkční období. Novým předsedou Jednoty byl již na tři roky zvolen vrchní lesmistr Ludwig Hattingberg z Prahy.²⁾

Hattingberg se z důvodu velké profesní vytíženosti nemohl plně věnovat práci pro Jednotu a nezúčastnil se ani dvou zasedání v letech 1851 a 1852. Místo něho těmto zasedáním předsedali na jeden rok volení první náměstci, roku 1851 lesmistr Johann Georg Nußbaumer z Plas u Plzně, o rok později lesní rada Josef Wessely z Českého Krumlova. Hattingberg proto zasedání v Mladé Boleslavi-Kosmonosech požádal, aby již za předsedu zvolen nebyl. Bývalý náměstek předsedy Franz Xaver Smoler vystoupil s návrhem, podle vlastních slov podle smýšlení většiny, aby se novým předsedou stal „příznivec lesnictví“ Kristián z Valdštejna-

2) Vereinschrift, 1849, 3. Heft, s. 8 – 28.

Vartenberka. O tom, že tato volba měla být mimořádná, svědčí skutečnost, že volba měla být doživotní, tedy nikoli podle stanov na tři roky, a navíc se měla odehrát aklamací. Způsob volby sice ve stanovách řešen nebyl, dosud však platil zvyk hlasovat pomocí lístků, na které každý z účastníků napsal jméno svého kandidáta (funkcionáři nekandidovali, ale po hlasování volbu přijímali). Podle zápisu bylo výsledkem hlasování „jednohlasné a nadšené Hoch“.³⁾

V pořadí třetím předsedou Jednoty se dne 3. srpna 1852 stal Kristián z Valdštejna-Vartenberka⁴⁾. Prvním náměstkem předsedy byl opět zvolen lesmistr Johann Georg Nußbaumer, druhým náměstkem a jednatelem příští schůze v Jindřichově Hradci lesmistr Georg Ferdinand Wachtel. Symbolicky tak byla funkce předsedy Jednoty předána z rukou lesníků do rukou aristokratů, ve kterých také zůstala až do zániku Jednoty za první republiky. Jak později psal Antonín Bohutínský : „Jednota, proniknuta jsouc přesvědčením, že potřebuje mocné podpory, aby úkolům svým plně a cele obstáti mohla, totiž podpory některého vysoce urozeného pána ze šlechty české, který by jako majetník lesů především lásku k lesu osvědčoval a zvláštní důvěry vlády se těšil.“⁵⁾

Zároveň však vznikly potíže s osobní účastí Kristiána z Valdštejna, který jako vlastník rozsáhlého majetku neměl dostatek volného času, na běžném fungování Jednoty. Kristián z Valdštejna se účastnil valných hromad a plných schůzí jen zřídka, stejně jako schůzí výboru. Proto většinu jeho povinností vykonával první náměstek Johann Georg Nußbaumer, který již brzy těžce onemocněl a dne 24. ledna 1854 zemřel. Sjezd v roce 1853 řídil druhý náměstek Georg Ferdinand Wachtel, o rok později jeho nástupce Josef Ferdinand Gintl (druhý náměstek

3) Vereinschrift, 1852, 14. Heft, s. 9 – 51.

4) Kristián z Valdštejna-Vartenberka (1794 – 1858). Vlastník rodových majetků v Boleslavském kraji s centrem v Mnichově Hradišti, ze kterých vytvořil fideikomis. V roce 1848 byl jedním z největších odpůrců zrušení roboty, obhajoval dosavadní absolutistickou politiku a stavěl se proti demokratickým snahám. V letech 1852 až 1858 byl předsedou Společnosti českého Musea (roku 1854 změněn název na Museum království Českého), c.k. komorník, od roku 1844 skutečný tajný rada.

5) Antonín BOHUTŇSKÝ, Jan HEMMR, c. d., s. 12.

byl totiž zároveň jednatelem sjezdu, sídlil v místě konání sjezdu, a proto se každý rok nutně měnil). Na sjezdu roku 1854 byl prvním náměstkem zvolen lesmistr Jan Křtitel Heyrovský, který také převzal většinu povinností předsedy. Jednalo se především o předsedání a řízení sjezdů a schůzí výboru, tedy v podstatě celé řízení spolku; Valdštejn jen schvaloval a podepisoval výsledky jednání.

Nadále pokračoval nárůst členů Jednoty. Zatímco zakládající schůze dne 3. srpna 1848 se zúčastnilo čtyřicet zakládajících členů, první řádné valné hromady a plné schůze o měsíc později již dvě stě členů. O dva roky později na schůzi v Děčíně předseda Ludwig Hattingberg oznamoval 636 členů a do deseti let od založení Jednoty překročil počet členů 1 100 a nadále se zvyšoval. Po zbytek 19. století byla Jednota největším lesnickým spolkem v habsburské monarchii. Členy jednoty byli především majitelé velkých lesních komplexů a vyšší vrstva lesníků, tedy lesmistři, nadlesní a polesní, správci hospodářských jednotek jako byly velkostatky, v menší míře revírníci. Z řad aristokracie byli aktivní především Karel III. ze Schwarzenberku a jeho syn Bedřich, Kristián z Valdštejna-Vartenberka, Hugo Thurn-Taxis, Jiří Kristián Lobkovic, František Thun, Karel Buquoy, kteří zastávali funkce předsedy Jednoty nebo jednoho z jeho náměstků. Z lesníků byli členy téměř všichni výše postavení úředníci soukromých lesních úřadů, především pak na těch velkostatecích, které vlastnili aristokratičtí členové Jednoty.

Lesnická škola

Jedním z velkých problémů českého lesnictví, jak to viděli i sami lesníci, byla absence odborné lesnické školy v Čechách. Výchova nových lesníků byla ponechána na učňovském principu, kdy lesníci přijímali nové adepty lesnictví do učení a po tříleté době je prohlašovali za myslivce, kteří po složení zkoušek před krajskou komisí mohli nastoupit na uvolněná místa

lesního personálu. Pokud chtěli lesníci z českých zemí získat vyšší vzdělání, byli nuceni odcházet studovat za hranice Čech, a to jednak do saské lesnické školy v Tharandtu (lesnické učiliště tam založil v roce 1811 Heinrich Cotta, když sem přenesl své původní učiliště z Zillbachu, kde Cotta se svým otcem poskytoval lesnické vzdělání již od roku 1786), nebo do rakouského Mariabrunnu (původní lesnické učiliště bylo založeno v roce 1808 v Purkersdorf u Vídně z praktických kurzů pro lesníky vedených u místního vrchního lesního úřadu a roku 1813 bylo učiliště přemístěno do prázdných prostor augustiniánského kláštera v Mariabrunnu). V krátkých obdobích mohli studovat na Moravě: v roce 1821 byla v Dačicích založena první lesnická škola na Moravě, soukromá škola Vincence Hlavy. Když však studijní komise ve Vídni odmítla této škole přiznat charakter veřejného ústavu, čímž by bylo vysvědčení absolventů uznáváno státními úřady, Hlava po deseti letech školu zrušil. Další škola na Moravě vznikla až v roce 1852 na zámku v Úsově u Mohelnice.

V Čechách bylo do roku 1848 založeno několik soukromých mistrovských škol. Tu první založil lesmistr panství Červený Hrádek Johann Ignaz Ehrenwerth roku 1773 v Blatně u Chomutova. Avšak po odchodu Ehrenwertha do Prahy na místo komorního lesmistra byla tato jednoletá škola zrušena. V 19. století byly v Čechách otevřeny další soukromé školy; nejdéle trvala lesnická škola ve Zlaté Koruně, založená Františkem Josefem Matzem v roce 1795, která byla zrušena až roku 1845. V Plasích Johann Georg Nußbaumer založil v roce 1828 mistrovskou školu, která však byla zrušena již v roce 1834. Další z takových soukromých škol založil roku 1840 budoucí předseda Jednoty Josef Ferdinand Gintl s přispěním knížete Karla Egona II. z Fürstenberga na Křivoklátě; škola zanikla o osm let později.⁶⁾

První konkrétní jednání o zřízení nové školy začala na začátku padesátých let. Na sjezdu Jednoty v Kosmonosech v roce 1852 byla zvolena sedmičlenná komise a předsednictví přijal

6) Josef NOŽIČKA, c. d., s. 225 – 228.

protektor jednoty Jan Adolf ze Schwarzenberku (později komisi kromě protektora tvořili oba náměstci a čtyři členové). Jednota nejprve požádala ministerstvo financí o přidělení zámku Osek se státním lesem (ministerstvo financí chtělo v té době zámek prodat, Jednota chtěla tedy zámek využít jako sídlo školy), což ministerstvo z finančních a administrativních důvodů zamítlo. Navíc byla připsána poznámka, že by se o financování školy měli starat hlavně vlastníci lesů.⁷⁾

Nakonec bylo rozhodnuto zřídit školu provizorně na šest let a v průběhu této doby dohodnout nejlepší budoucí uspořádání. Problém s umístěním školy vyřešil předseda Kristián z Valdštejna-Vartenberka uvolněním svého zámku v Bělé pod Bezdězem. Dalším problémem bylo financování, roční náklady byly vyčísleny na přibližně 7 000 zlatých, proto bylo rozhodnuto o žádosti vlastníků lesa o příspěvky na školu. Konkrétní částka činila třicet krejcarů za sto jiter lesních pozemků, která měla být odváděna šest let; celkem by se tak ročně vybralo přes 10 000 zlatých.⁸⁾ Jelikož se však jednalo o dobrovolný příspěvek, bylo financování školy v nouzovém stavu.

Vypracováním učebních osnov byl pověřen lesní rada Josef Wessely. Ty byly hotovy v roce 1854 a po krátké debatě také výborem schváleny. Kromě odborných lesnických předmětů byly v osnovách i matematika, geometrie, biologie, chemie a další. Studium na škole bylo dvouleté a v každém ročníku mohlo studovat maximálně čtyřicet žáků. Lesnické učiliště v Bělé bylo slavnostně otevřeno dne 6. května 1855⁹⁾ a Jednota, lépe řečeno její školská komise (Forstschulcommission), se stala řídicím orgánem stojícím nad ředitelstvím (Direction).

Již v prvních letech se škole nedostávalo peněz a Jednota sama nebyla schopna plné financování zajistit, proto na její provoz byly nutné subvence a dobrovolné příspěvky. Země

7) Vereinschrift, 1853, 17. Heft, s. 7 – 8.

8) Tamtéž, s. 9 - 10.

9) Zpráva Gustava Volšana ze slavnostního otevření včetně přepisu proslovů: NA, VHS, sign. XI/I., inv. č. 1150, kart. č. 239.

poskytovala subvenci 1 470 zlatých, císař František Josef I. částku 1 400 zlatých ročně, Jan Adolf ze Schwarzenberku jako největší soukromý mecenáš dával škole ročně 800 zlatých.¹⁰⁾ Na konci padesátých let se skupina velkých majitelů lesa vedená Ernstem Valdštejnem rozhodla založit Lesní školský spolek (Forstschulverein), který by starost o školu a její financování převzal. Během několika let se jim podařilo shromáždit více než 100 000 zlatých, což zaručovalo roční příjem více než 8 000 zlatých.¹¹⁾ Po schválení vzniku spolku státními orgány na jaře 1862 spolek převzal od Jednoty vedení a financování lesnické školy v Bělé. Tímto krokem Jednota ztratila řídicí i kontrolní funkce ve škole, nadále však probíhal styk jednoty se školským spolkem, který všechny závažnější kroky, jako byly změny učebních osnov či personální obsazení učitelského sboru, s Jednotou konzultoval.¹²⁾

Sociální fond

Další záležitostí, která byla řešena hned po založení Jednoty, bylo sociální zabezpečení lesníků. Padly tři návrhy, jak zlepšit situaci těch lesníků, kteří se ocitli v hmotné nouzi. Prvním byl návrh lesmistra Jana Eichlera na zřízení podpůrného fondu pro zmrzačené lesníky (respektive pro lesníky „přivedené do neštěstí“ – německy: Fond zur Unterstützung verunglückter Fachgenossen), druhým návrh polesného Franze Schallera na vytvoření Všeobecného penzijního a sirotčího fondu pro lesníky v Čechách. Do fondu měl podle původního návrhu každý z lesníků odvádět tři až pět procent platu, což se však jevilo jako příliš velká částka. Třetí návrh podal lesmistr Jan Stránský, a to na zřízení podpůrného fondu

10) Jahresheft der böhm. Forstschule zur Weisswasser. Unterrichtsjaar 1857 – 58, Praha 1858, s. 2 – 4.

11) NA, Ministerstvo zemědělství, Vídeň (dále jen MZ/V), sign. A15, inv.č. 16, č.j. 2255/239/1869, karton č. 8.

12) Archiválie lesnické školy v Bělé pod Bezdězem, přenesené roku 1904 do Zákup (dnes Česká lesnická akademie – střední škola a vyšší odborná škola v Trutnově): SOkA Česká Lípa, Vyšší lesnická škola Zákupy. Archiválie Lesního školského spolku: SOA v Praze, Lesní školský spolek. Část písemnosti týkající se školy v Bělé jsou zachovány v rodinném fondu Valdštejnů-Vartenberků: SOA v Praze, Rodinný archiv Valdštejnů, Mnichovo Hradiště.

pro zchudlé lesníky. Ve skutečnosti se od sebe jednotlivé návrhy lišily jen v drobnostech (především z důvodů jejich malé propracovanosti) a všechny měly společný cíl, totiž podporu sociálně slabých lesníků a jejich pozůstalých.

Na sjezdu v Kosmonosech roku 1852 byla zvolena komise, která měla připravit statuta Podpůrného fondu pro zchudlé lesníky, jejich vdovy a sirotky. Ty měly být projednány výborem Jednoty a předány okresním jednatelům, aby se mohli vyjádřit i jednotliví lesníci.¹³⁾ Stejná věc byla diskutována už na sjezdu roku 1849 v Hluboké nad Vltavou a po obsáhlé debatě byla věc odložena jako neproveditelná a i tyto návrhy zůstaly neuskutečněny. Problém spočíval v sociálním zabezpečení vyšších úředníků a lesníků ve státní službě nebo na velkých velkostatkách, kteří byli pod penzí a neměli tak na založení nějakého podpůrného fondu zájem. Bez jejich podpory byl však vznik takového fondu z finančního hlediska prakticky nereálný.

Všechny důležitější akce, které Jednota od vzniku zamýšlela, byly dokončeny (například založení lesnické školy nebo Říšského lesnického spolku), případně definitivně odloženy (například sociální fond) a hledání nejvhodnějšího vnitřní uspořádání a fungování Jednoty bylo ukončeno přijetím stanov v roce 1853. Od poloviny padesátých let 19. století se tedy dá hovořit o její plné konsolidovanosti, která se od té doby mohla věnovat vlatně už jen odborným otázkám.

Dne 24. prosince 1858 zemřel předseda Jednoty Kristián z Valdštejna-Vartenberka. Řízením výbor pověřil oba náměstky, tedy lesmistry Jana Křtitele Heyrovského a Adama Seidla, a na další plné schůzi dne 2. srpna 1859 byl novým předsedou zvolen Hugo Thurn-Taxis.¹⁴⁾ Ten pokračoval v přístupu k předsednictví svého předchůdce; tedy osobně se o

13) Vereinschrift, 1852, 14. Heft, s. 12 – 18.

14) Hugo Thurn-Taxis (1817 – 1889). Byl vlastníkem velkostatků Dobrovice, Loučeň a Mcely, poslancem Říšské rady i zemského sněmu a od roku 1861 členem panské sněmovny. Pečoval o hospodářský rozvoj svých velkostatků, podporoval průmysl a výstavbu železnic.

běžné fungování Jednoty zajímal minimálně a často se neúčastnil ani valných hromad a plných schůzí, svým jménem a podpisem však zaštiťoval návrhy spolku. Jednotu často řídili náměstci, zprvu lesmistr Heyrovský a po jeho smrti dne 17. května 1865 lesmistr Adam Seidl. Thurn-Taxis byl předsedou dalších deset let, až v červenci 1869 z důvodu přílišné zaneprázdněnosti rezignoval.

Novým předsedou byl dne 4. srpna 1869 zvolen Karel III. ze Schwarzenberku,¹⁵⁾ který funkci zastával až do své smrti dne 29. března 1904, tedy plných třicet pět let. Schwarzenberk se na rozdíl od svých předchůdců čile účastnil spolkového života, předsedal většině valných hromad a plných schůzí i schůzím výboru. Jeho prvním náměstkem byl na stejném sjezdu poprvé zvolen další šlechtic, Jiří Kristián Lobkovic. Tak se i místo prvního náměstka dostalo do rukou vlastníků velkých lesních komplexů a odborným lesníkům zůstalo vyhrazeno místo druhého náměstka a jednatele. Lobkovic náměstkem zůstal až do roku 1883, kdy z důvodu jmenování zemským maršálkem na tuto funkci rezignoval a na jeho místo byl zvolen František Thun. Po jeho rezignaci v roce 1890 kvůli jmenování českým místodržitelem byl na jeho místo aklamací zvolen Karel Buquoy, který ve funkci setrval až do konce století. V roce 1894 byla zřízena funkce třetího náměstka předsedy, kterým byl zvolen vrchní lesní rada a ředitel lesnické školy Ferdinand Fiscali.

Dne 15. září 1889 zemřel Jan Adolf ze Schwarzenberku, který byl více než čtyřicet let protektorem Jednoty. Přestože do její činnosti nijak nezasahoval, a po převzetí předsednictví Jednoty aristokracií byl také stále méně používán i jako záštita u nejvyšších míst, přála si

15) Karel III. ze Schwarzenberku (1824 – 1904). V letech 1846 až 1856 sloužil v armádě. Významná byla jeho politická aktivita jako jednoho z vůdců takzvané historické šlechty, kde obhajoval české státní právo a rovnoprávnost českého jazyka. Zasedal jako poslanec zemského sněmu a od roku 1878 v panské sněmovně. Po zavržení puntací odešel v roce 1891 z politiky, ale i nadále se věnoval veřejné činnosti. Kromě jiných zájmů (byl dlouholetým náměstkem předsedy Musea království Českého, v letech 1888 až 1889 předsedou Muzea) se zabýval především hospodářstvím. Spravoval rodový majetek, zvláštní pozornost věnoval zejména lesnictví. Aktivně se zapojoval i do zemědělských otázek, byl viceprezidentem a poté prezidentem Vlastenecko-hospodářské společnosti.

Jednota volbu nového protektora. Tím se v lednu 1889 stal známý příznivec „lovu“ arcivévoda František Ferdinand d'Este, který jím zůstal až do své smrti dne 28. června 1914.

Už na konci padesátých let měla jednota více než tisíc členů a počet nadále rostl. Vrchol nastal roku 1880, kdy jednota měla 1 917 členů. Lesníci svým vstupem prokazovali respekt k činnosti Jednoty a zároveň potvrzovali její užitečnost. Od toho roku však nastal pozvolný úbytek. I tak se počet členů udržoval okolo 1 600. Přesné důvody snižování počtu členů se již těžko podaří určit, podle dochovaných pramenů šlo především o nacionální spory, ačkoli ve spolku byla přísně dodržována dvojjazyčnost (na sjezdech tedy mohl přednášející mluvit oběma jazyky, v té které řeči byl pak příspěvek otištěn i v časopisu) a od vydání Stremayerových jazykových nařízení v roce 1880 byly pak veškeré oficiální materiály (výroční zprávy, účetní rozvahy, vyhlášky atd.) otiskovány v obou jazycích (pozvánky na sjezdy byly tištěny dvojjazyčně již od počátku Jednoty). Na sjezdu v roce 1885 zazněly ze strany německých lesníků stížnosti na množství češtiny v časopisu (je pravda, že počet projevů na sjezdech v češtině zhruba od druhé poloviny sedmdesátých let a od osmdesátých let i článků v časopisu postupně narůstal, stále se však jednalo jen asi o deset až dvacet procent všech článků), naopak v některých českých okresech z Jednoty vystoupili všichni lesníci s tím, že si založí vlastní, tedy český, lesnický spolek,¹⁶⁾ V roce 1907 byla založena Jednota českých lesníků zemí koruny české, která měla v roce 1914 již 1 000 členů. Naopak němečtí lesníci v Čechách založili již roku 1894 v Žatci Deutscher Forstverein für Böhmen. Dalším důvodem snižování počtu členů Jednoty byla stále se prohlubující propast ve spolupráci mezi majiteli lesů a jejich zaměstnanci. Na rozdíl od Jednoty, která byla vedena šlechtickými majiteli lesních komplexů, se oba nové „národní“ lesnické spolky profilovaly jako výlučně nestavovské (tak tomu sice formálně bylo i u Jednoty, realita však byla jiná).

16) Vereinschrift, 1885/86, 3. (137.) Heft, s. 7 – 10.

Na sjezdu v roce 1887 si pak i Karel Schwarzenberk stěžoval na národnostní spory,¹⁷⁾ které podle jeho slov měly stát za snížením počtu členů (je pravda, že od roku 1880 ubylo 326 členů, což bylo zhruba 17%). Nadále se však počet členů stabilizoval a až do první světové války setrval na počtu přibližně 1 500 – 1 650.

Jednota zůstala po celé 19. století nejdůležitější a nejrozšířenější lesnickou organizací v celém Rakousko-Uhersku. Její vývoj ve druhé polovině 19. století byl klidný, bez větších konfliktů a krizí. Odborná činnost, stejně jako i podávání různých návrhů a dobrozdání, byly vykonávány každoročně, činnost Jednoty nikdy nebyla přerušena, ani se nikdy nedostala do nějaké klesající tendence. Volbou Karla III. ze Schwarzenberku Jednota získala na více než třicet let předsedu, který se aktivně účastnil spolkového života i v odborných záležitostech a právě období jeho předsednictví přineslo, spolu s přelomem čtyřicátých a padesátých let, vrchol její činnosti.

17) Vereinschrift, 1887/88, 3. (149.) Heft, s. 26 – 39.

VI. Stanovy, organizační struktura a jejich změny

Hledání vhodného uspořádání a fungování Jednoty trvalo zhruba pět let. Komise pro vypracování stanov, zvolená na zakládající schůzi dne 3. srpna 1848, měla sice pro své potřeby k dispozici stanovy slezského i saského spolku, přesto se jí nepodařilo vytvořit natolik stabilní uspořádání, aby nebyly nutné pozdější změny. Tak i po schválení prvních stanov a jednacího řádu na první plné schůzi dne 4. září 1848 se brzy ukázala potřeba tyto stanovy pozměňovat. Tyto změny pak probíhaly až do roku 1853, kdy byly místodržitelstvím schváleny stanovy nové. I po tomto roce sice byly stanovy novelizovány, avšak jen ve formě menších úprav.

První stanovy, vypracované dne 3. srpna 1848, byly přijaty na první plné schůzi dne 4. září 1848. Ke stanovám byl přidružen jednací řád, ve kterém byly podrobněji rozepsány práva a povinnosti jednotlivých funkcionářů a sjezdu.¹⁾

Účel Jednoty spočíval v podpoře lesnictví v teoretickém i praktickém směru a působení na vládu při vydávání lesnických zákonů. K předávání zkušeností, pozorování a poučení měl být vydáván časopis. Členem se mohl stát každý, kdo svým konáním přispíval k účelům Jednoty. Tímto ustanovením chtěli tvůrci stanov zajistit, aby se kromě odborných lesníků a vlastníků lesa stávali členy i hospodářští úředníci a významnější činitelé veřejného života, ve skutečnosti však jejich počet nikdy nebyl významný. Kromě řádných členů Jednota volila členy čestné, kterými se stávali významní hospodářští úředníci, politici a zahraniční lesníci (prvním čestným členem se stal ministr pro zemědělství a hornictví Ferdinand von Thinnfeld).

Základní otázkou pro fungování Jednoty pak byly její orgány a rozložení kompetencí mezi volené funkce a členské schůze. V této otázce však panovala shoda, všechny důležité

1) Vereinschrift, 1849, 1. Heft, s. 22 – 26.

kompetence byly přiděleny sjezdu (Versammlung), tedy všem členům Jednoty. Sjezd rozhodoval o všech záležitostech Jednoty a volil funkcionáře (s ročním funkčním obdobím), tedy předsedu (Vorstand) a jeho dva náměstky (Stellvertreter), kdy první náměstek byl zároveň jednatelem a vrchním správcem financí a druhý náměstek měl na starosti záležitosti sjezdu (a byl tedy tak zvaným místním jednatelem, což byla později samostatná funkce). Ti pak Jednotu řídili, zastupovali ji navenek a prováděli sjezdem uložené úkoly a rozhodnutí. Vzhledem k předpokládané náročnosti některých řešených otázek, které by zasluhovaly hlubší rozbor, měly být představitelům Jednoty ku pomoci zřízeny specializované komise. To byly nejdůležitější body prvních stanov týkající se organizační struktury Jednoty.

Již po prvním roce fungování Jednoty však bylo jasné, že dosavadní uspořádání není ideální. Jako zbytečné se ukázalo rozdělení předpisů na stanovy a jednací řád, zvláště když se některé paragrafy (nebo přinejmenším jejich části) dublovaly. Také byly psány příliš obecně, což přinášelo problémy při jednání a běžném fungování. Ukázala se i potřeba vyjasnit některé kompetence, zejména zpřesnit práva sjezdu, která sice byla v jednacím řádu vyjmenována, zároveň však několik důležitých bodů bylo zcela opomenuto, jako například volby některých funkcionářů, změny stanov a další. Dále nebyl v původních stanovách sjezd (Versammlung) rozdělen na plnou schůzi a valnou hromadu (Plenar- und Generalversammlung), které se lišily nejen funkcemi a projednávanými body, ale také možností účasti pro členy a nečleny. Největším problémem se ukázala i časová náročnost vedoucích míst, které lesníci vykonávali ve volném čase a za které nebyli placeni. Absence pomocného orgánu (pozdějšího výboru) měla být nahrazena komisemi, což se však ukázalo jako těžkopádné vzhledem k problémům s frekvencí schůzek a cestováním na ně. Proto byla šestnáctičlenná komise, zvolená na první plné schůzi v září 1848, která se měla starat hlavně o záležitosti zákona o lesní policii, postupně přeměněna na stálý výbor, později začleněný do stanov (stojí za pozornost, že Jednota sama se v tomto bodě nedržela stanov, protože podle § 5 jednacího řádu měla mít

komise zpravidla pět členů, v tomto případě však větší počet členů nebyl odhlasován). V neposlední řadě nebyl v prvních stanovách vůbec zmíněn případ rozpuštění Jednoty; s touto možností se zřejmě vůbec nepočítalo.

V letech 1849 (v menší míře už roku 1848) až 1853 proto nastalo období hledání optimálního uspořádání a změn stanov. Bylo jich tolik, že se omezím stanovy z roku 1853 schválené místodržitelstvím dne 6. prosince 1853.²⁾

Účelem Jednoty bylo pěstovat a zvelebovat lesnictví a myslivost v království Českém v nejširším rozsahu a v každém jejich odvětví (oproti původním stanovám přibyla myslivost). K tomuto účelu Jednota vypracovává dobrozdání na vyzvání vlády nebo zemských orgánů, případně předkládá návrhy z vlastní iniciativy. Dále měla za úkol šířit a prohlubovat lesnické a myslivecké znalosti, k čemuž svolává valné hromady a plné schůze, pořádá exkurze, vydává časopis a vědecké i populární spisy.

Nejdůležitější změnou, jak již bylo řečeno výše, bylo zřízení výboru a jeho zařazení do struktury řízení Jednoty. Výbor byl tvořen předsedou (v těchto stanovách již ne Vorstand, ale doživotně volený Präsident – v tomto bodě stanovy změněny v reakci na volbu Kristiána z Valdštejna), jeho dvěma náměstkami (nadále volenými na jeden rok, a to do konce příštího sjezdu; do funkce tedy nastupovali bezprostředně po skončení sjezdu a nikoli až po skončení sjezdu příštího, jak tomu bylo dříve) a dvanácti členy (voleni taktéž na jeden rok). Na výbor přešlo vedení a správa Jednoty a její zastupování navenek. Aby se předešlo sporům s plnou schůzí o pravomoci, byly kompetence plné schůze v nových stanovách taxativně vymezeny, takže všechny ostatní záležitosti řešil výbor.

Dalším stupněm mezi výborem Jednoty a řadovými členy byla nově zřízená funkce okresních jednatelů (nejednalo se ovšem o politické či pozdější soudní okresy, ale o Jednotou

2) NA, České místodržitelství (dále jen ČM), sign. 339/4, inv. č. 663, č.j. 27616/1853, kart. č. 186.

uměle vytvořená území podle potřeby a množství členů na určitém území; původní myšlenka krajských jednatelů nebyla uskutečněna). Jejich hlavním úkolem bylo zprostředkovávat styk mezi výborem a členy v okrese tak, aby byla snadněna činnost vrcholných orgánů především při administrativě (vybírání členských příspěvků, hlášení nových členů atd.).³⁾ S menšími změnami tak vypadala řídicí struktura Jednoty až do jejího zániku ve dvacátých letech 20. století.

Sjezdy Jednoty byly nově rozděleny na plnou schůzi a valnou hromadu (Plenar- und Generalversammlung): plná schůze rozhodovala o provozních záležitostech a měli na ni přístup jen členové Jednoty, na valné hromadě byly projednávány odborné lesnické otázky a účastnit se jich mohl kdokoli, tedy i nečlenové. Hlavní funkce plné schůze spočívala ve volbě představitelů jednoty (od předsedy, přes náměstkyni, členy výboru, jednatele, místního jednatele, až po dva revizory účtů), v rozhodování o návrzích předložených výborem a naopak v úkolování výboru při vypracovávání dobrozdání úřadům o odborných otázkách. Další funkcí plné schůze byl dozor nad financemi Jednoty – schvalovala účty a zprávy pokladny a rozhodovala o mimořádných výdajích a dotacích. Posledním paragrafem těchto stanov byl nově zmíněn případ rozpuštění Jednoty, o kterém na návrh výboru rozhodovala plná schůze prostou většinou. V takovém případě měly být zbylé peníze rozděleny mezi členy.

I když i tyto stanovy byly čas od času měněny, již nikdy se nejednalo o větší změny a Jednota se jimi řídila až do konce století, respektive až do svého zániku. Tak hned na sjezdu v roce 1853 (tedy ještě předtím, než byly nově vypracované stanovy schváleny místodržitelstvím) bylo funkční období náměstkyni předsedy prodlouženo z jednoho roku na šest let, a to z důvodu jejich účasti v komisi pro lesnickou školu, která potřebovala

3) Zpřesňující instrukce pro okresní jednatele byla vydána až dne 18. května 1883. Vereinschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde, 1883, 5. (125.) Heft, s. 160 – 169.

dlouhodobé vedení a ne střídání členů po roce (ostatní členové byli zvoleni natrvalo a střídali se jen v případě rezignace některého člena).⁴⁾

Stejně tak bylo zrušeno doživotní předsednictví a předseda měl stejně dlouhé funkční období jako náměstci, tedy šest let. Nadále byl předseda volen ve stejném roce jako první náměstek, druhý náměstek pak o rok později.

Důležitá změna nastala roku 1865, kdy byla oficiálně zřízena funkce jednatele (dosud jeho povinnosti vykonával druhý náměstek). V paragrafu 3 byla upravena věta tak, že Jednota činnost vykonává na valných hromadách a plných schůzích, výborem, jednatelem a okresními jednatelem. Jednatel byl volen na tři roky. Měl za úkol obstarávat běžný kancelářský provoz, vyřizovat záležitosti přidělené výborem a zprostředkovával styk mezi výborem a okresními jednatelem, zároveň byl automaticky členem výboru. Oficiálně to sice nebylo ve stanovách zmíněno, vžila se však praxe, že jednatelem byl redaktor spolkového časopisu. Proto byl jednatelem jednoty až do své smrti v roce 1882 redaktor spolkového časopisu Ludwig Schmidl. Po jeho smrti byly rozhodnutím výboru ze dne 9. srpna 1882 funkce opět rozděleny (Schmidl byl již na penzi, měl proto čas obstarávat obě funkce) – redakci časopisu převzal Josef Zenker, zatímco jednatelem byl zvolen zemský rada a zemský lesní inspektor Edmund Svoboda. Po jeho smrti v roce 1895 se jednatelem stal lesní rada Antonín Bohutínský, zemský lesní inspektor a inspektor lesnického vyučování v Čechách, který jím zůstal až do konce století.

Spolu s touto změnou byl přeformulován i poslední paragraf, pojednávající o rozpuštění spolku. Původně zněl: „Kdyby se v důsledku nepředvídatelné události měl spolek rozpustit, k tomu času existující fond necht' se rozdělit mezi přispívající členy v poměru k jejich ročním příspěvkům.“ O tomto rozpuštění rozhodovala plná schůze většinou hlasů. Pro tak závažný

4) Vereinschrift, 1853, 17. Heft, s. 25 – 26.

krok, jakým bylo zrušení spolku, se to však zdálo příliš málo. Nově proto mohla o rozpuštění rozhodnout nikoli prostá, ale dvoutřetinová většina, zároveň na této plné schůzi muselo být přítomno minimálně třicet členů. Nově se také zbylý fond neměl rozdat mezi členy, ale měl být použit na stipendia pro žáky lesnické školy v Bělé.⁵⁾

Na plné schůzi ve Frýdlantu roku 1868 byly stanovy opět změněny, tentokrát paragraf 4. Funkční období členů výboru bylo, opět z důvodů větší kontinuity, prodlouženo z jednoho na tři roky. Zároveň byla upravena jejich výměna, a to tak, že každý rok měla být obměněna jedna třetina.⁶⁾ Na plné schůzi v Berouně v roce 1869 bylo proto jako obvykle zvoleno dvanáct členů výboru. O rok později byli losem určeni čtyři z nich, na jejichž místa se pak volili noví členové výboru, a v roce 1871 se situace opakovala. Tak byla stanovena funkční období jednotlivých členů výboru a nadále tedy byli každý rok voleni čtyři členové výboru, kteří byli ve výboru již tři roky.

Na plné schůzi v Rychnově v roce 1883 byl schválen návrh redaktora časopisu Josefa Zenkera na změnu stanov, která se opět týkala výboru. Problémům s účastí na zasedáních výboru mělo být zabráněno volbou tří náhradníků, kteří by v případě omluvy stálého člena zaujali jeho místo. Byli voleni na tři roky a každý rok byl volen jeden z nich.⁷⁾ To byla poslední větší úprava stanov před koncem 19. století.

Základní princip fungování Jednoty, tedy plná schůze volící a úkolující představitele Jednoty, kteří pak do praxe převáděli návrhy plné schůze, byl uplatňován již od vzniku spolku v roce 1848. Zároveň si tito představitelé uvědomovali vlastní časovou zaneprázdněnost. Proto byl zřízen výbor, jehož členy úkoloval předseda a kteří rozpracovávali návrhy plné schůze. A právě zřízení výboru bylo tou největší a nejvýznamnější změnou stanov v roce 1853.

5) NA, ČM, sign. 30/6, inv. č. 3993, č.154, kart. č. 1530.

6) Vereinschrift, 1870, 1. (69.) Heft, s. 6 – 8.

7) Vereinschrift, 1883, 5. (123.) Heft, s. 61 – 63.

Vcelku hladké a ustálené fungování spolku po tomto datu způsobilo, že větší zásah do vrcholových orgánů již nebyl proveden. Existují dvě výjimky, které měly ulehčit činnost náměstkům předsedy, a to zřízení funkcí jednatele a místních jednatelů pro jednotlivé sjezdy, kteří měli za úkol přípravu a provedení sjezdu a exkurze. Jiné důležitější změny jsem popsal výše a ostatní změny neměly na řízení žádný nebo téměř žádný vliv. Jednalo se jen o stylistické změny nebo o menší úpravy, jako bylo například zavedení spolkového odznaku s vyobrazením českého lva místo dosavadní mašličky (1890), zvýšení ročního příspěvku či zavedení vstupního poplatku.

Stanovy však neurčovaly všechny záležitosti Jednoty. Předně ve stanovách nebyly zmíněny některé funkce nezbytné pro fungování spolku, spojené především s finančními záležitostmi. Zpočátku byla pokladna Jednoty provizorně spravována náměstký, ale už roku 1850 byla zřízena funkce pokladníka (zároveň byl někdy nazýván účetní). Tím prvním byl Josef Limberk z Písku, po něm tuto funkci od roku 1851 více než třicet pět let (tedy až do své smrti v roce 1887) vykonával Johann Schmitt. Na pokladníka dohlížel kontrolor pokladny. Jejich práci kontrolovali ještě dva revizoři účtů, volení plnou schůzí.

Volené funkce nebyly placené, hrazené byly jen náklady související s funkcí, například delegáti k zasedáním zahraničních spolků mohli po návratu podat vyúčtování, které jim bylo proplaceno. Často se však jednalo o dobrovolníky, kteří o proplacení sami nežádali. Odměny dostávali jen pokladník, kontrolor, redaktor časopisu a v letech 1865 až 1882 také jednatel Ludwig Schmidl. Tyto odměny byly v průběhu desetiletí samozřejmě zvyšovány: v roce 1850 dostával pokladník Josef Limberk 120 zlatých ročně, o dvacet pět let později pak jeho následovník Josef Schmitt již 520 zlatých, o rok později pak zvýšených na 600 zlatých a v roce 1882 už na 900 zlatých. Plat kontrolora byl o něco nižší, v roce 1875 obnášel 315 zlatých, o rok později 400 a od roku 1882 dostával 600 zlatých. Honorář redaktora časopisu v roce 1882 činil 400 zlatých + sto zlatých za lesnický kalendář, od dalšího roku pak bylo

ročně vydáváno šest čísel a od roku 1884 mu byl zvýšen honorář na 500 zlatých (+ 100 zlatých za kalendář). Jednatel Schmidl dostával před smrtí za funkci jednatele 400 zlatých, protože byl už v penzi. Jeho nástupce Svoboda plat odmítl, neboť byl ve státních službách jako zemský lesní inspektor a žádal jen náhradu výdajů.⁸⁾ Odměny vyplácené těmto činovníkům byly průměrné a přiměřené vykonávaným funkcím, jen v případě pokladníka Josefa Schmitta byl plat nadprůměrný, především s ohledem na dlouhodobé spolehlivé služby.

Výbor zasedal v počátečních letech fungování Jednoty dvakrát ročně, a to pravidelně v lednu nebo únoru a v květnu. Od šedesátých let se výbor scházel třikrát ročně, když ke svým zasedáním v únoru a květnu přidal jednu schůzku při sjezdu, čili v srpnu. Jeho činnost spočívala především v užším řízení Jednoty: v přípravě sjezdů, rozhodování méně důležitých záležitostí, vypracovávání plnou schůzí zadaných memorand a návrhů, volbě delegátů na sjezdy různých lesnických spolků a zástupců Jednoty v různých komisích.

Na sjezdech zpravidla po slavnostním přivítání následovala exkurze, valná hromada a sjezd končil plnou schůzí. Toto pořadí platilo až do roku 1880, v dalším roce na sjezdu v Rakovníku bylo však pořadí valné hromady a plné schůze obráceno, protože někteří lesníci odjížděli již po projednání odborných otázek domů.

Ve stanovách také nebyl (kromě volby příštího sjezdu) popsán postup voleb. Slavnostní volba aklamací byla používána zřídka: občas při volbě předsedy (poprvé při volbě Kristiána z Valdštejna) nebo nějakého zasloužilého funkcionáře Jednoty (například dlouholetého jednatele Ludwiga Schmidla). Když měl být v roce 1876 ve funkci předsedy aklamací potvrzen Karel Schwarzenberk, sám to odmítl a požádal o volbu lístkovou metodou. Při tomto způsobu volby byli členové vyzváni, aby na rozdané lístky napsali jména svých kandidátů na rozdané lístky napsali jména svých kandidátů na volené funkce. Členové tedy nekandidovali,

8) Údaje pro rok 1850: Vereinschrift, 1850, 7. Heft, s. 19. Pro rok 1875 a 1876: Tamtéž, 1877, 1. (97.) Heft, s. 5 – 6. Pro rok 1881 : Tamtéž, 1882, 4. (120.) Heft, s. 23. Pro rok 1883: Tamtéž, 1885/86, 1. (135.) Heft, s. 76.

ale v případě dostatečného počtu hlasů, tedy nadpoloviční většiny, svým souhlasem funkci přijímali. U většiny funkcí se však nejednalo o skutečnou volbu, protože předseda i jeho náměstci získávali pravidelně více než 95 % hlasů, podobně na tom byli i někteří členové výboru, takže volba se v podstatě omezovala na dvě až tři místa ve výboru, o které se většinou „utkalo“ tři až pět lesníků. V takových případech volba byla opakována tak dlouho, dokud potřebný počet kandidátů nezískal nadpoloviční většinu hlasů. Speciálně však probíhala volba dvou revizorů účtů, kteří ve skutečnosti nebyli voleni, ale na návrh předsedy žádání, aby funkci přijali, což se také až na několik výjimek dělo. V podstatě se při těchto volbách předpokládala dobrá vůle lesníků k obětování svého volného času ve prospěch celé Jednoty.

Spolkový rok byl přizpůsoben sjezdu a trval od 1. srpna do 31. července, takže sjezd byl v podstatě na začátku roku. Od roku 1883 byl kvůli problémům s účetní uzávěrkou a jejím předkládáním plné schůzi spolkový rok posunut o měsíc dozadu, tedy od 1. července do 30. června. V roce 1889 byl sice podán návrh, aby spolkový rok začínal 1. ledna, pro různé komplikace byl však výborem zamítnut.

Vývoj stanov a fungování Jednoty lze hodnotit jako plynulý. Při tvorbě druhých stanov v roce 1853 se podařilo nalézt dostatečně účinný systém organizace, který až do konce století nebylo nutné měnit. Předseda, jeho náměstci a výbor vykonávající usnesení odhlasované plnou schůzí a naopak sami předkládající iniciativní návrhy, tvořili systém optimální a až na menší drobnosti byl podobný systému fungování starších německých spolků.

VII. Plné (plenární) schůze, valné hromady, exkurze, činnost v rámci českého lesnictví

VII – 1 Plné (plenární) schůze, valné hromady, exkurze

Při zakládání České lesnické jednoty bylo jako jeden z hlavních cílů zmíněno pořádání každoročních schůzí členů k předávání zkušeností z praxe a prezentace nových „vědeckých“ objevů. Hlavní výhodou oproti tištěným článkům v časopisu byla možnost diskuze umožňující členům vyjádřit ihned na místě vlastní zkušenosti a tedy i možnost potvrzení či naopak zpochybnění přednášeného názoru.

Jednota každoročně svolávala v prvním zářijovém týdnu sjezd na různých místech Čech. Paragraf 9 stanov pojednával o funkci sjezdu – mělo na něm být jednáno o zajímavých, účelu Jednoty odpovídajících, tématech a konány přednášky.¹⁾ Jak jsem již zmínil v kapitole o stanovách (viz s. 37), tyto stanovy nebyly dostatečně propracovány. Byly v něm obecně zmíněny sjezd (Versammlung) a plná schůze (Plenarversammlung), naopak zcela opomenuta zůstala valná hromada (Generalversammlung), jejíž funkce byly částečně vtěleny do plné schůze, částečně do sjezdu a částečně byly opomenuty.

V přepracovaných stanovách z roku 1853 byla proto tomuto bodu věnována zvláštní pozornost. Nová formulace hovořila o každoročním svolávání valné hromady a plné schůze a pořádání exkurze. Obsáhlý paragraf 11 byl celý věnován sjezdu spojenému s exkurzí, který byl svoláván na první pondělí v srpnu na tři až čtyři dny (změna ze září na srpen byla odhlasována již v roce 1849, aby tak lépe odpovídala pracovním povinnostem lesníků.²⁾ Na valné hromadě mělo být jednáno o tom, co bylo pozorováno na exkurzi a o odborných

1) Vereinschrift, 1849, 1. Heft, s. 22 – 26.

2) Vereinschrift, 1849, 3. Heft, s. 28.

tématech odsouhlasených výborem. Plná schůze pak volila funkcionáře Jednoty, dohlížela na účty, jednala o návrzích výboru a naopak sama úkolovala výbor.³⁾

Výše zmíněné rozdělení pravomocí zůstalo v platnosti až do zániku Jednoty, jen první pondělí v srpnu bylo nahrazeno formulací „zpravidla na začátku srpna“. Sjezd trval tři dny (s výjimkou let 1854, 1855, 1857 a 1879, kdy kvůli dvoudenním exkurzím sjezd trval dny čtyři, naopak roku 1859 sjezd z důvodu menšího počtu témat na valné hromadě trval jen dva dny, v roce 1866 se kvůli prusko-rakouské válce sjezd neuskutečnil vůbec) a zahajoval ho předseda či jeho náměstek slavnostním proslovem. Členové Jednoty původně uvažovali o pravidelném střídání míst sjezdů s exkurzí podle světových stran, což se ve skutečnosti ukázalo jako neproveditelné z důvodů nedostatku lesů v některých částech Čech. Místa sjezdů byla tedy volena s ohledem na možnost konání exkurze. Nejvíce sjezdů se uskutečnilo v jižních, jihozápadních a v severovýchodních Čechách, naopak v jihovýchodních a severozápadních Čechách byly sjezdy konány jen výjimečně.

Prvním bodem na programu byla exkurze v blízkosti místa sjezdu. Exkurzi připravoval místní jednatel, člen Jednoty a zaměstnanec místního lesního úřadu (zpočátku jím býval druhý náměstek předsedy, od druhé poloviny padesátých let to byla samostatná funkce), který měl za úkol nejen vybrat trasu exkurze, připravit do časopisu její popis i s mapou a při sjezdu provádět účastníky, ale také zajišťoval dopravu a ubytování. Exkurze měla především za úkol lesníkům jiných velkostatků ukázat používání teoretických poznatků v praxi na konkrétním místě. V roce 1854 se sjezd uskutečnil v Praze s exkurzí do lesů fürstenberského velkostatku Křivoklát. Místní jednatel Josef Ferdinand Gintl, od roku 1845 vrchní lesmistr křivoklátského panství, vedl exkurzi do nejzajímavějších míst porostů. Mezi takové pokládal hlavně ty, na které byly lesy vysázeny a pěstovány podle nejnovějších metod. Gintl byl znám jako obhájce Biermannovy metody, která spočívala v zabezpečení zdárného růstu nových kultur hnojením

3) NA, ČM, sign. 339/4, inv. č. 663, č.j. 27616/1853, kart. č. 186.

drnovým popelem, a dosažené výsledky této metody představil hned na první zastávce exkurze. Exkurze měla celkem čtyři hlavní zastávky, na kterých Gintlovi podřízení, odpovědní za jednotlivá polesí, poskytovali detailní výklad o použitých metodách sadby a pěstování lesa. Na dalších zastávkách bylo poukázáno na velký přírůstek dřeva u smrku oproti jiným dřevinám, na problémy s ochranou dřevin proti okusu zvěří, které tamní lesníci řešili především oplocenkami. Na poslední zastávce byl zdůrazněn význam kvality půdy pro růst lesa a její vliv na jednotlivé druhy dřevin.

Následující den po exkurzi se konala valná hromada, při které byla nejprve shrnuta exkurze a diskutovalo se o metodách používaných v místních lesích. Následovaly přednášky o tématech, které výbor odsouhlasil na svém zasedání, a opět diskuze o těchto přednáškách. Třetí den se konala plná schůze. Každý člen Jednoty mohl plné schůzi podat jakýkoli návrh a schůze o něm byla povinna jednat.

Na sjezdech byla účast vždy hojná. Byly vedeny seznamy účastníků, obsahující každý rok stovky jmen. Jednalo se zpravidla o 200 až 400 účastníků, což při počtech členů 1 200 až 1 800 činilo přibližně 15 až 25 %, což byla při tehdejších problémech (finanční a časová náročnost pro některé členy) jistě velká účast, kvůli které bylo dokonce nutné několikrát změnit místo sjezdu z důvodu nedostatečné kapacity původně vybraného místa. Vzhledem k pořadí jednotlivých částí sjezdu, tedy exkurze, valná hromada a plná schůze, však mnoho lesníků odjíždělo po projednání odborných otázek domů a počet členů přítomných na plné schůzi byl zřídka vyšší než 150, na což si několikrát stěžoval i předseda Karel Schwarzenberk, proto byla plná schůze umístěna před valnou hromadu.

Jazyková otázka nebyla ve stanovách zmíněna a jednacím jazykem byla od založení v roce 1848 němčina, která byla téměř výlučným jazykem při jednáních na sjezdech i článků v časopisu; čeština byla předsedajícími používána jen při odpovědi na české proslovy hostů. Situace se začala měnit s volbou Karela III. ze Schwarzenberku předsedou v roce 1869. Ten

v rámci svého politického programu obhajoby práv českého jazyka začal češtinu používat i na sjezdech, když sjezd zahajoval německy i česky a na české příspěvky také česky odpovídal. Jeho postup povzbudil i české lesníky k používání češtiny, takže čeština začala na sjezdech znít od poloviny sedmdesátých let stále častěji, přesto však i v pozdějších letech tvořila maximálně 10 až 20 % příspěvků. Němčinu znala většina českých členů účastnících se sjezdu, což obráceně neplatilo (ve stenografických prepisech sjezdů v časopisu byly české příspěvky překládány do němčiny, opačně však nikoli). Další změna nastala po vydání Stremayerových jazykových nařízení v roce 1880, kdy byly veškeré oficiální materiály (výroční zprávy, účetní rozvahy, vyhlášky atd.) otiskovány v obou jazycích (pozvánky na sjezdy byly tištěny dvojjazyčně již od počátku Jednoty) a na sjezdech předsedající všechny body jednání uváděl v obou jazycích.

V neposlední řadě byly sjezdy Jednoty také místem cenných kontaktů se zástupci lesnických spolků okolních zemí habsburské monarchie i ze zahraničí, na jejichž sjezdy Česká lesnická jednota vysílala své zástupce. Pravidelné styky udržovala Jednota hlavně s moravsko-slezským a saským lesnickým spolkem, dále s dolnorakouským a hornorakouským lesnickým spolkem, prusko-slezským lesnickým spolkem a mannhartsberským spolkem (Horní Bavorsko), každoročně byla podávána zpráva o zasedání Říšského lesnického spolku. Důležitá byla také spolupráce s Lesním školským spolkem, který od Jednoty v roce 1862 převzal starost o učiliště v Bělé. Kromě těchto lesnických spolků se sjezdů účastnili také zástupci místodržitelství, od roku 1873 Zemědělské rady, často také starostové hostitelských měst či okresní hejtmani, zástupci hospodářských společností (například Fysiokratické společnosti) či různých okresních hospodářských společností.

Sjezdy Jednoty byly základní a nejdůležitější částí její práce. Vzhledem k organizačnímu fungování byly všechny akce Jednoty projednávány na sjezdu a sjezdem také odsouhlasovány. Zde projednávané odborné otázky pak byly výborem vybírány podle jejich

aktuální důležitosti a lze podle nich tedy studovat základní odborné problémy českého lesnictví určitého období.⁴⁾

VII – 2 Činnost v rámci českého lesnictví

Zákonodárství

Česká lesnická jednota byla až do roku 1894 (rok založení již zmíněného spolku Deutscher Forstverein für Böhmen) jediným lesnickým spolkem v Čechách a cítila se povinna přispívat nejen k odbornému pokroku v lesním hospodářství, ale také ke všeobecnému prospěchu lesů v Čechách. Tomu také odpovídal účel Jednoty a prostředky, jak tohoto účelu dosáhnout. Jednota dávala dobrozdání ve všech záležitostech vyzvaných vládou či zemským zastoupením nebo vypracovávala návrhy z vlastní iniciativy.

Jedním z velkých problémů první poloviny 19. století byla nedostatečná účinnost lesního patentu Marie Terezie, který byl, přes několik menších novelizací, stále v platnosti. Proto jedna z prvních akcí Jednoty směřovala k vydání nového lesního zákona a zákona o honební policii. Hned na prvním sjezdu v roce 1848 byla vypracována petice, v níž bylo upozorňováno na neutěšený stav lesů, nutnost státního dohledu nad soukromými lesy a na vzrůstající počet případů pytláctví.⁵⁾ Zároveň byl zaslán návrh zákona o honební policii,⁶⁾ o rok později pak návrh nového lesního zákona.⁷⁾ Vzhledem k revolučním bouřím ve Vídni a následnému přenesení sněmu do Kroměříže bylo však projednání těchto zákonů odloženo na pozdější

4) Seznam konaných sjezdů a nejdůležitějších otázek na nich projednávaných viz Příloha 1.

5) Vereinschrift, 1849, 1. Heft, s. 144 – 150.

6) Vereinschrift, 1849, 2. Heft, s. 7 – 90.

7) Vereinschrift, 1850, 6. Heft, s. 5 – 34.

dobu. Nový lesní zákon byl vydán až dne 3. prosince 1852.⁸⁾ Mimo jiné zakazoval pustošení lesa a jeho přeměňování na pole či pastviny, zaváděl povinné zalesnění vykácených ploch nejdéle do pěti let, nově zaváděl státní dozor nad soukromými lesy a ustanovení státních úředníků pro správu lesů náležejících státu, fondům, korporacím a obcím, k tomu zaváděl povinnost zaměstnávání státem zkoušených vedoucích lesních hospodářů a ochranného lesního personálu (u lesů s výměrou větší než 575 ha).⁹⁾

Dalším problémem po zrušení roboty se staly lesní služebnosti (věcná břemena váznoucí na vlastních lesů - sbírání dříví, hrabání steliva, pastva, kosení trávy a další). Majitelé lesů se snažili o jejich zrušení, vyvazení, a stejného cíle se snažila dosáhnout i Jednota. O této věci jednala již na sjezdu v roce 1849 a vláda následně Jednotu vyzvala k vypracování návrhu o dalším postupu při rušení služebností. Návrh vypracovaný Ludwigem Schmidlem¹⁰⁾ byl zemskou komisí beze změn přijat. Zákon o vyvazení z lesních služebností byl přijat dne 5. července 1853.¹¹⁾ Jeho provedení bylo komplikované a táhlo se až do osmdesátých let.

To byly hlavní snahy Jednoty o vydání nových zákonů, nadále však navrhovala menší změny zákonů či vydání nových vyhlášek pro zlepšení stavu lesnictví. Velkou pozornost věnovala zejména zamýšlené volné dělitelnosti pozemků. V roce 1848 se totiž objevily návrhy, aby byly také obecní lesy rozděleny mezi jednotlivé obyvatele. První článek proti volné dělitelnosti v časopisu vyšel již v roce 1850 a poukazoval na nevýhody volného dělení lesů a naopak na užitečnost jejich scelování.¹²⁾ Na sjezdu v roce 1854 pak bylo toto téma otevřeno znovu a po výkladu následovala obsáhlá debata. V ní bylo řečeno, že čím větší je les

8) Landes Gesetzblatt 1852, Praha 1853, s. 1002 – 1037.

9) Josef DAŇHA, Lesní zákonodárství na území čs. republiky, Praha 1951, s. 24 – 36.

10) Vereinschrift, 1852, 10. Heft, s. 41 – 64.

11) Landes Gesetzblatt 1853, Praha 1854, s. 378 – 388.

12) Vereinschrift, 1850, 6. Heft, s. 57 – 76.

v rukou jednoho lesníka, tím snadněji se spravuje a obhospodařuje.¹³⁾ Na tomto závěru, tedy vystupovat a působit proti volné dělitelnosti, existovala v Jednotě shoda a podporu nalézala i ve Vlastenecko-v hospodářské společnosti, která navrhovala zákon o scelování pozemků. Tato snaha však k úspěchu nevedla a zákon o volné dělitelnosti pozemků pro Předlitavsko byl přijat až roku 1868 a zemský zákon pro Čechy o rok poději.

Od počátku šedesátých let Jednota začala projednávat dopad nového lesního zákona a jeho případné opravy. Tak jedno z hlavních témat sjezdu v roce 1860 znělo: „Jakých zkušeností byl dosaženo při provádění nového lesního a honebního zákona a jaká opatření by měla být od vlády učiněna“.¹⁴⁾ Podobné návrhy se opakovaly i později: v letech 1870¹⁵⁾ a 1875¹⁶⁾ Jednota navrhovala nový lesní zákon. Žádná novelizace přijata nebyla a Jednota na konci osmdesátých let poznala bezvyslednost svých snah a od dalších návrhů na novelizaci bylo upuštěno.

Od sedmdesátých let 19. století Jednota obracela svou pozornost k říční plavbě, především k plavbě vorů, splavnosti řek a k problémům, které dopravu dřeva po vodě ztěžovaly. Už v roce 1849 navrhovala, aby záležitosti plavby vorů řešil lesní zákon, což se však nestalo. Vzhledem k důležitějším problémům (lesní zákon, lesnická škola) se zájem lesníků v následujících letech upnul na jiné záležitosti a říční policie se dostala na pořad jednání až v sedmdesátých letech. V roce 1872 byl vydán nový řád říční policie, proti kterému Jednota hned v následujících letech vznesla několik námitek. Ta nejdůležitější se týkala omezení délky vorů na šedesát sáhů, což podle Jednoty zbytečně omezovalo dopravu dřeva po vodě. Místodržitelství toto omezení ponechalo v platnosti a jediný ústupek učinilo v tom, že stavby na vodních tocích se mohly provádět pouze mezi 1. červencem a 15. zářím.¹⁷⁾

13) Vereinschrift, 1854, 20. Heft, s. 3 – 34.

14) Vereinschrift, 1860, 38. Heft, s. 3 – 87.

15) Vereinschrift, 1870, 69. Heft, s. 63 – 102.

16) Vereinschrift, 1875, 90. Heft, s. 3 – 69.

17) Vereinschrift, 1875, 1. (89.) Heft, s. 33 – 51.

Zemská lesní pokusná stanice, ombrometrické pozorovací stanice

Velkou pozornost Jednota věnovala lesnickému pokusnictví v Čechách. První zemské výzkumné stanice začaly vznikat v sedmdesátých letech 19. století v Německu (Bádensko 1870, Sasko 1870, Prusko 1872, Württenbersko 1872), v Rakousku byl v roce 1874 založen Lesnický výzkumný ústav v Mariabrunnu. V Čechách zůstávalo lesnické pokusnictví stále v rukou jednotlivých lesníků, kteří prováděli soukromé pokusy a jejich zveřejňovali v časopisu. O nutnosti pokusnictví bylo jednáno už na sjezdu v roce 1850 a znovu v roce 1865, reálný výsledek však tyto porady neměly žádný. Od poloviny sedmdesátých let pak opět začaly diskuze o zřízení zemských lesnických pokusných stanic ve všech zemích Předlitavska. Na sjezdu v roce 1881 byla dojednána organizace pokusné stanice v Čechách, která měla být rozdělena na tři pokusné skupiny: lesnicko-hospodářskou, přírodovědeckou a meteorologickou pokusnou skupinu.¹⁸⁾ V roce 1882 byla u ministerstva orby zřízena odborná komise ze zástupců ministerstva a lesnických spolků, Zemská lesní pokusná stanice byla založena o pět let později, v roce 1887.

Jednota stála také u zrodu ombrometrických (dešťoměrných) pozorovacích stanic v Čechách. Ve spolupráci s lesnickou školou v Bělé pod Bezdězem byly v první polovině sedmdesátých let zřízeny tyto stanice tak, aby rovnoměrně pokryly celé území Čech. Zaznamenávaly nejen množství srážek, ale zkoumaly, jak les přispívá ke srážkám a jejich rozdělení, jeho funkce při zadržování vody a podobně. V roce 1879 bylo v Čechách již 700 pozorovacích stanic,¹⁹⁾ obsluhovaných lesníky – dobrovolníky. V roce 1884 zemský výbor požádal, aby byly pozorovací stanice Jednoty sloučeny s pozorovacími stanicemi

18) Vereinschrift, 1881, 4. (116.) Heft, s. 136 – 156.

19) Antonín BOHUTŇSKÝ – Jan HEMMR, c. d., s. 21.

hydrografické komise zemského výboru, což se také k 1. lednu 1885 stalo.²⁰⁾ Jednota si pouze vyhradilo právo jednoho zástupce ve zmíněné komisi a také pravidelné sdělování výsledků pozorování.

Jednota byla jako respektovaný odborný spolek žádána, aby do různých organizací a komisí vysílala své členy. Důležité bylo zastoupení v Zemědělské radě, kam Jednota vysílala svého zástupce (zpravidla to byl první náměstek předsedy), který byl zároveň i členem zemského výboru. V sedmdesátých letech se v celozemském měřítku stala závažnou otázkou kůrovcové kalamity na Šumavě. V roce 1874 vláda zřídila Centrální komisi pro provedení opatření proti lýkožroutovi v Čechách (Central-Comité zur Leitung der Massregeln gegen der Borkenkäfer in Böhmen), již tvořili zástupci ministerstva orby, českého místodržitelství, zemského výboru a České lesnické jednoty. Zástupci Jednoty se dále účastnili činnosti Rakouského lesnického kongresu a zasedali v komisi pro státní lesnické zkoušky při místodržitelství, kde dohlíželi na odbornou způsobilost uchazečů.

Subvence a stipendia

Jako jediný lesnický spolek v Čechách se Jednota cítila povinna podporovat zájmy lesnictví nikoli jen odbornou činností, ale také finančními subvencemi a stipendii. Kromě již zmíněného financování lesnické školy v prvních sedmi letech její existence do předání lesnímu školskému spolku Jednota udělovala stipendia nemajetným studentům. Na sjezdu v roce 1869 bylo rozhodnuto o poskytnutí dvou stipendií od 1. října 1869 (začátek školního roku), a to pro jednoho studenta prvního ročníku v částce 200 zlatých (ten pak automaticky dostal stipendium i pro druhý rok studia) a pro jednoho studenta druhého ročníku v částce 150 zlatých. Podmínkou bylo, aby uchazeči byli synové chudých členů Jednoty.²¹⁾ O tři roky

20) Vereinschrift, 1885/86, 1. (135.) Heft, s. 69.

21) Vereinschrift, 1869, 1. (69.) Heft, s. 3 – 29.

později na sjezdu v roce 1872 bylo rozhodnuto o zvětšení počtu stipendií na tři²²⁾ a v roce 1875 na čtyři,²³⁾ takže od 1. října 1875 byli podporováni dva studenti prvního ročníku (po 200 zlatých) a dva studenti druhého ročníku (po 150 zlatých). V osmdesátých letech se měly počty počet stipendií zvýšit a byly podány návrhy na zřízení nadací, pojmenovaných po zasloužilých lesnících: v roce 1880 to byl návrh na Smolerovu nadaci, o rok později na Heyrovského nadaci, v obou případech se jednalo o návrh zřídit další dvě stipendijní místa na lesnické škole v Bělé bez udání finanční částky, jeden v prvním ročníku a jeden v druhém ročníku. Oba návrhy však byly zamítnuty s odůvodněním, že Jednota vyplácí již čtyři stipendia a na další nejsou peníze. Nová stipendia vznikla až v roce 1894 z odkazu velkoobchodníka lesmistra Josefa Fischera, který Jednotě odkázal částku 12 000 zlatých pro nadační fond. Z nadačního fondu byla za spolupráce se zemským lesním inspektorem a pražským primátorem vyplácena dvě stipendia v hodnotě sto korun chudým synům lesníků české národnosti.²⁴⁾

Kromě těchto stipendií udílených studentům lesnické školy v Bělé Jednota cestovními stipendii podporovala i mladé lesníky, kteří vyjeli na zkušenou za hranice Čech. Například cestu Johanna Rektoryse a Friedricha Haase subvencovala částkou 800 zlatých, na oplátku dotyční posílali články do časopisu s popisy viděného: o lesnickém školství a o lesnických výzkumných stanicích ve Francii a Švýcarsku a podobně.

Vzhledem k absenci češtiny ve spolkovém časopisu se Jednota rozhodla finančně podporovat první lesnický časopis v češtině *Háj*, který začal v roce 1872 vydávat Jan Doležal. Jednota mu ročně poskytovala subvenci 700 zlatých pod podmínkou, že na odbornou úroveň časopisu bude dohlížet člen Jednoty Josef Vrbata. Subvence byla poskytována každý rok ve

22) Vereinschrift, 1873, 1. (69.) Heft, s. 6 – 21.

23) Vereinschrift, 1876, 1. (81.) Heft, s. 6 – 18.

24) NA, ČLJ, sign. 12, kart. č. 1.

stejně výši až do roku 1884, kdy byla podpora z důvodů nedostatku peněz ve spolkové pokladně zastavena.

V šedesátých letech Jednota subvencovala roční částkou 700 zlatých Komité pro přírodovědecké prozkoumání Čech (Comité der naturwissenschaftlichen Durchforschung Böhmens). Tato subvence však byla v roce 1869 zrušena s ohledem na stipendia pro chudé budoucí lesníky, studenty lesnické školy v Bělé. Kromě těchto hlavních podpor Jednota vypisovala soutěže s finanční odměnou. Jednalo se především o vypracování spisů o aktuálních problémech lesnictví.

Kvůli špatnému stavu obecních lesů bylo na sjezdu v roce 1874 rozhodnuto podpořit je darováním sazenic a semen. Hned v prvním roce trvání akce bylo darováno 895 600 kusů sazenic a 432 kilogramy semen.²⁵⁾ Akce pokračovala každoročně až do roku 1891, kdy se stav obecních lesů zlepšil natolik, že tato přímá pomoc již nebyla nutná. Za sedmnáct let bylo rozděleno 26 076 937 kusů lesních sazenic a 4 193 kilogramů semen.²⁶⁾

Oblast lesnického zákonodárství Jednota viděla jako jednu ze svých priorit, a proto na přelomu čtyřicátých a padesátých let 19. století vyvinula značně snahu v záležitostech vydání nového lesního zákona, zákona o honební policii a zákona o vyvazení z lesních služebností. Všechny tyto zákony nakonec vyšly a Jednota měla na jejich vypracování a přijetí velký podíl. Stejně velkou pozornost Jednota věnovala i zřízení vědeckých lesnických institucí. Především její zásluhou v Čechách v roce 1887 vznikla Zemská lesnická pokusná stanice a ombrometrické (dešťoměrné) stanice na vyzvání Jednoty zřizovali na náklady majitelů lesů její členové. Jednota se angažovala i při udílení stipendií a podpor chudým studentům

25) Vereinschrift, 1875, 2. (90.) Heft, s. 101 – 102.

26) Antonín BOHUTÍNSKÝ – Jan HEMMR, c. d., s. 22 – 23.

lesnické školy, dodáváním sazenic a semen podporovala obecní lesy v Čechách, vypisovala finanční odměny za spisy o lesnictví a podpořila šíření vědomosti o lese, když subvencovala vydávání prvního českého lesnického časopisu Háj.

VIII. Odborná a publikační činnost

VIII – 1 Odborná činnost

Jedním z cílů při založení České lesnické jednoty bylo zprostředkovávání výměny zkušeností a názorů. Právě předávání zkušeností bylo kvůli absenci lesnického spolku a odborného lesnického časopisu před rokem 1848 komplikované a v podstatě se omezovalo na jednotlivé lesní úřady velkostatků, jejich nejbližší okolí a rodinné či přátelské vztahy lesníků. Tento nedostatek měly napravit každoročně pořádané valné hromady, na kterých měly být projednávány aktuální problémy lesnictví. Jednalo se zpravidla o pět přednášek, které autoři museli předem nahlásit výboru a ten pak rozhodoval o jejich zařazení na program jednání. Po přednášce na dané téma následovala debata, jejíž délka zpravidla mnohonásobně překročila délku referátu. Druhým podnikem pro předávání odborných znalostí se stal spolkový časopis *Vereinschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde*.

Odborných témat, která by se udržela v centru pozornosti po celou druhou půli 19. století, nebylo mnoho a velká část záležitostí projednávaných na sjezdech nebo v časopisu brala zřetel na aktuální problémy lesnictví. Dlouhodobými tématy byly především stav lesních škůdců v Čechách, záležitosti obnovy a pěstování lesů a myslivost.

Stav škůdců a ochrana proti hmyzu a zvířatům byly sledovány s velkou pečlivostí a každý rok byl v časopisu uveřejněn minimálně jeden článek z tohoto oboru a mimo tyto články byl pravidelně každý rok na sjezdu vymezen prostor k diskusi o rozšíření škůdců v minulém roce. Tento zájem byl pochopitelný, neboť přemnožení škůdců mohlo způsobit zkázu velkých ploch lesů a navíc škůdci samozřejmě nerespektovali hranice vlastnických celků. Od poloviny padesátých let 19. století se stále více rozvíjelo nejen sledování a poznávání života škůdců, ale také hledání prostředků k jejich hubení. Jejich účinnost však nebyla vysoká a při přemnožení

škůdců zůstalo jedinou možností napadené stromy rychle pokácet a odvézt z lesa, aby tak byl zmenšen životní prostor hmyzu.

Pojednání o obnově a pěstování lesů bylo rozvíjeno po celou dobu existence jednoty, stejně jako pojednání o nejlepších způsobech těžby lesa. Při sázení a pěstování lesů se nejvíce projevovaly soukromé pokusy lesníků, které byly prezentovány v časopisu. Ve čtyřicátých a v padesátých letech 19. století byly prováděny pokusy s Biermannovou metodou pěstování lesa, při které byly v milířích páleny drny, jejich popel byl jako hnojivo smíšen s půdou připravenou pro osázení a byla tak zajištěna lepší kvalita půdy. Od třicátých let se v lesích místo dosavadního vyvětvování začaly zkoušet a provádět probírky, o jejichž účinnosti a nejlepším provádění byly vedeny diskuze vedoucí k prosazení do praxe na všech velkostatech. V souvislosti probírkami se diskutovalo o vhodném množství stromů na jito půdy (0,57 ha), vedly se spory o teorii o větším přírůstku dřevní hmoty při menším počtu stromů, o správném poměru počtu stromů a přírůstku dřevní hmoty. Dlouhotrvající diskuze probíhaly také o správném hospodaření na rozsáhlých slatinách českých hor, které bylo v padesátých letech doporučeno vysoušet a pěstovat na nich normální horský les, v průběhu dalších desetiletí však zaznívaly hlasy o jejich ponechání a vyloučení z běžného lesního hospodaření.

V otázkách myslivosti byly sledovány především stavy zvěře a vedeny diskuze o jejich vhodném počtu, kdy někteří lesníci kvůli okusu stromků srnčí a vysokou zvěří navrhovali co nejnižší stavy zvěře, což bylo vzhledem k honitbě zamítnuto.¹⁾ Zájem poutal i popis jednotlivých druhů zvěře, jejich život a hlavně potrava. Velmi často byly otiskovány přehledy ulovené zvěře na některých velkostatech s tím, že zvláště agilní byli v této oblasti schwarzenberští lesníci.

1) Vereinschrift, 1862, 42. Heft, s. 29 – 84.

Další projednávaná odborná témata se omezovala na kratší dobu, i když se výjimečně jednalo i o celá desetiletí. Hned na začátku padesátých let 19. století se v časopisu a na sjezdech často objevovaly záležitosti lesnického vyučování a lesnických zkoušek. Spolu s myšlenkou založit lesnickou školu bylo samozřejmě třeba projednat její nejlepší uspořádání a především rozsah učební látky. Tyto debaty probíhaly především v letech 1850 až 1855 a pak v menší míře až do roku 1862, kdy byla lesnická škola předána Lesnímu školskému spolku. Záležitosti lesnických zkoušek se dostaly do popředí pozornosti hned po založení Jednoty v roce 1848, neboť tehdejší ministerstvo zemědělství plánovalo v nejbližší době vydat nový řád státních lesnických zkoušek. Po konzultacích s Jednotou byl nový řád vydán dne 16. ledna 1850. I po jeho vydání však pokračovaly debaty o jejich průběhu, případně o místech jejich konání.²⁾

Ve stejné době bylo často probíranou záležitostí polaření. Používalo se hlavně při sázení lesa na holinách s poškozenou půdou. Při tomto způsobu obnovy lesa byly na holině tři roky pěstovány zemědělské plodiny (většinou v pořadí první rok brambory, druhý rok žito a třetí rok jařina), což mělo zajistit dostatek živin v půdě a zároveň tyto plodiny sloužily jako ochrana před travním pokryvem, a teprve potom byla takto připravená plocha zalesňována.

Od prvních čísel časopisu byly mezi nejčastějšími příspěvky články o jednotlivých druzích stromů a zkušenostech s jejich pěstováním. Tak hned v prvním čísle se objevil článek vrchního lovčího Colloredo-Mansfeldů Franze Vorreitha o pěstování exotických druhů dřevin na velkostatku Dobříš.³⁾ Další články se týkaly především pěstování modřínu a smrku i některých dalších druhů, jako byl jilm, kaštan, bez a dalších. Mezi tyto zprávy se řadily i oznámení o památných či jinak zvláštních stromech.

Od sedmdesátých let se do popředí pozornosti dostávaly technické záležitosti. Mezi ně patřily stati o měření a mapování lesů a technických pomocných nástrojích k tomu určených

2) NA, MZ/V, sign. A13, inv. č. 13, kart. č. 6.

3) Vereinschrift, 1849, 1. Heft, s. 72 – 78.

a dále zjištění dřevní hmoty a jejího přírůstku. V šedesátých letech se mezi lesníky v Čechách začal rozšiřovat Winklerův kapesní dendrometr k měření výšky stromů a Faustmannův hypsometr sloužící témuž účelu, v následujících letech pak byly tyto přístroje jinými lesníky zlepšovány (Rotterův dendrometr ze sedmdesátých let, Midlochův dendrometr z osmdesátých let a další), aby usnadňovaly práci lesíků. O jejich rozšíření měli zájem nejen výrobci, ale i sami lesníci, kteří v časopisu publikovali své zkušenosti s nimi. V první polovině sedmdesátých let se v souvislosti se zavedením metrické soustavy, měnicí dosavadní systém označování dřevní hmoty i systému těžby a prodeje dřeva, objevilo několik článků o jejich praktickém využívání v lesnictví.⁴⁾ Po zřízení ombrometrických (dešťoměrných) stanic v Čechách ve druhé polovině sedmdesátých let se zprávy o pozorování srážek, vlivu lesa na ně a jejich vlivu na les a dřeviny pravidelně v časopisu opakovaly. Lesníci studovali vliv polohy a podnebí na různé druhy dřevin a jejich růst.

Dlouhotrvající pozornost poutaly ceny dřeva, jejichž výše se často měnila v závislosti na nejrůznějších faktorech (množství vytěženého dřeva po různých polomech, cena uhlí, dopravní tarify, možnost vývozu dřeva hlavně po Labi do Německa atd.). V osmdesátých letech však zamýšlené zvýšení německého cla na dřevo způsobilo velkou pozornost lesníků, kteří se oprávněně obávali, že takové zvýšení cla zapříčiní snížení exportu dřeva, hromadění dřeva v Čechách a snížení jeho ceny kvůli nadbytečnému množství. V roce 1883 byly v časopisu otištěny tři články o tomto plánovaném zvýšení cla, další pak následovaly v dalších letech a v roce 1887 Jednota vypracovala slavnostní referát o dopadech zvýšení německého cla na rakouský export dřeva.⁵⁾

Doba horečnaté odborné činnosti a spolupráce se zemskými orgány nastala v době kůrovcové kalamity na Šumavě v sedmdesátých letech 19. století. Po větrných a sněhových

4) Např. článek Johanna Rektoryse : Metrická soustava a její použití v lese. Vereinschrift, 1873, 1. (81.) Heft, s. 13 – 56.

5) NA, MZ/V, sign. A15, inv. č. 17, č.j. 1037/568/1887, kart. č. 9.

polomech z roku 1868 a především z října 1870, které zpustošily rozsáhlé plochy lesa na Šumavě, nebylo v důsledku jeho příliš velkého množství dřevo z lesů odvezeno včas a následovala kůrovcová kalamita, největší, jaká se v Čechách v moderní historii vyskytla. Ve slavnostním svolání Jednoty o kůrovcové kalamitě na Šumavě ze dne 22. července 1872 se píše, že škody v lesích z polomů minulých let stále ještě nejsou odklizeny a je nutno alespoň provizorně zabránit šíření kůrovce oloupaním kmenů a zřízením lapacích kmenů a že vzhledem k nedostatku pracovních sil je třeba najmout síly z okolních zemí.⁶⁾

Situace se nadále zhoršovala a v roce 1873 začala nabývat katastrofických rozměrů. Státní orgány (české místodržitelství a ministerstvo orby) se rozhodly pro zásah. V lednu 1874 byly v sousedních zemích habsburského soustátí uveřejněny inzeráty o najímání lesních dělníků pro Šumavu. Tato akce se setkala s úspěchem a dělníci z těchto zemí, zejména z Uherska, Tyrol, Korutan a Dalmácie, byli najímáni, částečně za subvence ministerstva orby. V roce 1874 byla zřízena Centrální komise pro provedení opatření proti lýkožroutovi v Čechách (Central-Comité zur Leitung der Massregeln gegen der Borkenkäfer in Böhmen), která byla tvořena zástupci ministerstva orby, českého místodržitelství, zemského výboru a České lesnické jednoty (za Jednotu se jednání účastnili Ferdinand Fiscali, František Thun a Ludwig Schmidl).⁷⁾ Vzhledem ke geografické blízkosti Bavorska a Horního Rakouska byly od listopadu 1874 pořádány čtyři porady českých, bavorských a hornorakouských lesníků (za Čechy se účastnili lesní rada Edmund Svoboda, Ludwig Schmidl a Jan Křtitel Heyrovský). Zároveň zemské finanční ředitelství na základě zákona č. 36/1874 postiženým majitelům lesa na půjčky pro likvidaci kůrovce v roce 1874 uvolnilo 100 000 zlatých, o rok později dalších 50 000 zlatých a půjčky byly poskytovány až do roku 1883.⁸⁾ V polovině 80. let již byla

6) NA, ČM, sign. 339/3, inv. č. 663, č.j. 1156/1872, kart. č. 184.

7) Zápisy z porad komise: NA, ČM, sign. 339/3, inv. č. 663, kart. č. 183 a 184.

situace v šumavských lesích stabilizovaná, polomům a kůrovci však za obět padlo více než 10 milionů kubických metrů dřeva.

Odborná činnost lesníků v Čechách směřovala ve druhé polovině 19. století k prosazení používání odborných metod ve všech lesích a jejich dalšímu vědeckému rozvíjení. Tento cíl byl splněn jen částečně. Vzhledem k malým plochám obecních a městských lesů byl v nich tento pozitivní vývoj zpožděn. Přesto lze konstatovat, že ve většině soukromých lesů se hospodařilo podle nejnovějších vědeckých poznatků. V jejich rozšiřování má Jednota bezesporu velkou zásluhu.

VIII – 2 Publikační činnost

Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu

Na přípravné schůzi v Mělníku v roce 1848 zmínil Franz Xaver Smoler užitečnost vydávání specializovaného lesnického časopisu. Na zakládajícím shromáždění Jednoty přednesl předseda spolku Josef Ferdinand Gintl návrh na založení spolkového časopisu, vycházejícího jednou ročně. Od této myšlenky bylo upuštěno a rozhodnuto, aby spolkovým orgánem byly zprávy Jednoty, vycházející v jednotlivých sešitech čtyřikrát ročně, kde by byly publikovány odborné příspěvky členů i protokoly o sjezdech.⁹⁾

První sešit byl vydán v únoru 1849. Časopis vycházel v německém jazyce a dostal název *Vereinschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde*. Řízením a redakcí těchto sešitů byl pověřen lesní koncipista (později lesní rada) Franz Xaver Smoler a řídil je až do své smrti roku 1865.

V první řadě od roku 1849 do roku 1853 bylo vydáno 14 sešitů. Pak byla vydávána tak zvaná nová řada (*Neue Folge*), a to až do roku 1862, ve které vyšlo 28 sešitů, stále pod

8) NA, ČM, sign. 339/3, inv. č. 663, kart. č. 181.

9) *Vereinschrift*, 1849, 1. Heft, s. 15.

redakcí Franze Xavera Smolera. V roce 1862 byla tato řada ukončena a byla vydávána tak zvaná druhá řada (Zweite Folge), které vyšlo devět sešitů a po Smolerově smrti byla ukončena. Celkem bylo za jeho redakce vydáno 50 sešitů (poslední sešit druhé řady redigoval již Ludwig Schmidl). Nutno poznamenat, že začátek vydávání „nové“ ani „druhé“ řady neznamenal nějakou větší změnu, spíše se jednalo o postupné upravování formy časopisu.

Po smrti Franze Xavera Smolera se na výslovnou žádost Jednoty měl redakce časopisu ujmout Fridrich Judeich, lesní rada a ředitel učiliště v Bělé. Ten byl však jmenován saským vrchním lesním radou a ředitelem lesnické akademie v Tharandtu a tuto nabídku odmítl. Proto byl redaktorem zvolen vrchní lesmistr Ludwig Schmidl z Prahy. V jeho rukou zůstalo řízení časopisu až do roku 1882, kdy zemřel.

V roce 1882 se redigování časopisu ujal lesmistr města Písku Josef Zenker. Za jeho redakce (od prvního čísla roku 1883) se stala nejdůležitější změna. Od tohoto roku byly příspěvky tištěny i v češtině (návrh na vydávání v češtině padl už dříve, byl však odmítnut s poukazem na to, že Ludwig Schmidl neovládá češtinu natolik dobře, aby redigoval i českou verzi). Časopis dostal i český název *Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu*. Původně bylo navrženo, aby byly příspěvky publikovány v obou jazycích. Tento návrh byl však z důvodu přílišné finanční náročnosti zamítnut a bylo rozhodnuto, že časopis bude otiskovat příspěvky v té řeči, ve které budou redakci doručeny, oznámení výboru Jednoty pak v obou jazycích, stejně jako například výroční zprávy a pozvánky na schůze. Také od roku 1883 již časopis nebyl vydáván jako čtvrtletník, vycházelo šest sešitů za rok a byla provedena změna v číslování, které začalo respektovat spolkový a nikoli už kalendářní rok, takže po čísle 5 (125) v roce 1883 následovalo další číslo 4 (126) v roce 1883/84.

Josef Zenker časopis řídil až do své smrti roku 1894. Po jeho smrti ho vedl Ferdinand Fiscali. Ten však po krátké době z rodinných důvodů rezignoval a řízení časopisu se ujal ředitel lesnického učiliště v Bělé pod Bezdězem Karl Czaslawský.

Každý sešit měl kolem 110 stran (nejčastěji od 100 do 120) a od počátku si udržel jednotnou formu. Časopis byl členěn do tří oddílů (výjimečně do čtyř). V prvním byly odborné lesnické stati a hlavní články (valné hromady a plné schůze Jednoty a lesnických spolků z ostatních zemí monarchie a sousedních cizích zemí). Ve druhém oddíle byly oznámení, zprávy a korespondence, kde byly zveřejňovány například vyhlášky, cirkuláře, nařízení, došlé důležité dopisy, různé krátké zprávy a nově vyšla odborná literatura, později přesunutá na konec časopisu. Za tímto oddílem byly někdy zařazeny také oznámení, zprávy a korespondence ze zahraničí. Do posledního oddílu patřila oznámení pro členy. Zde měly čestné místo nekrology významných lesníků, dále zde byly změny funkcí členů, jejich úmrtí, potom vystoupivší členové a nově přijatí členové, byla zde i jména mecenášů Jednoty i s částkou, kterou věnovali. Později (od sedmdesátých let 19. století) zde byla uveřejňována udělená stipendia a na konci časopisu se objevovaly inzeráty. V prvních letech vydávání časopisu existoval i oddíl s názvem Miscellen, Notizen und Mittheilungen aus der forstlichen Journalliteratur, avšak již po několika letech byl zrušen.

Časopis vycházel čtyřikrát ročně a vždy jedno z těchto čísel bylo věnováno výhradně valné hromadě a plné (plenární) schůzi. Na těchto schůzích byl pořizován stenografický záznam, který byl doslovně vytištěn v časopisu, aby se i nepřítomní členové mohli dozvědět vše o exkurzi, odborné debatě a o poslední den konané plné schůzi, která byla vždy věnována spolkovým záležitostem. Na konci šedesátých let se nově objevila i výroční zpráva, kde kromě činnosti spolku byly oznámeny i důležité věci ze zasedání výboru nebo účetní uzávěrka. Roku 1881 došlo také k pozměnění formy časopisu, když byl druhý oddíl (oznámení, zprávy a korespondence) přejmenován na zveřejnění výnosů a vyhlášek a také byl zvětšen rozsah časopisu, takže některá čísla měla až 230 stránek.

Po převzetí časopisu Josefem Zenkerem v roce 1882 došlo opět ke změně formy i ke zvětšení obsahu. Prvním oddílem zůstaly nadále hlavní články. Do druhého nazvaného zprávy

se přesunuly zprávy ze zasedání lesnických spolků. Ve třetím oddíle byly zveřejňovány výnosy a vyhlášky. Ve čtvrtém oznámení a korespondence, kde byly otiskovány hlavně kratší příspěvky. V pátém pak byla recenzována nová lesnická a myslivecká literatura a šestým oddílem zůstala oznámení pro členy. Toto dělení však nebylo striktní a v některých sešitech se lišilo.

Jeden výtisk časopisu stál 80 krejcarů, za rok tedy předplatitel zaplatil 3 zlaté 20 krejcarů. Od roku 1883 stálo roční předplatné 5 zlatých 50 krejcarů, tedy jeden časopis přes 90 krejcarů. Členové neměli povinnost časopis odebírat, přesto jich tak většina činila. Například v roce 1881-1882 činil počet členů 1881, mezi něž bylo distribuováno 1 421 kusů (celkový náklad časopisu byl 1 670, z nich bylo 119 rozdáno zdarma různým organizacím a také čestným členům, zbylých 130 nebylo prodáno).¹⁰⁾ Od té doby však náklad klesal, čeští lesníci odebírali časopis *Háj*, vydávaný od roku 1872, naopak Němci si stěžovali na používání češtiny v časopisu a opatřovali si zahraniční lesnické časopisy. Na počátku devadesátých let se náklad proto zmenšil až na 700 exemplářů a takový náklad zůstal až do konce století.¹¹⁾

Největší část obsahu tvořily již od počátku vydávání časopisu odborné lesnické články, následované stenografickými záznamy z valných hromad a popisy exkurzí (ovšem během nich projednávané otázky patřily téměř výlučně také k odborným věcem), menšího rozsahu byly přepisy plných schůzí, zprávy zástupců Jednoty na sjezdech jiných lesnických spolků, publikované vyhlášky především ministerstva orby a českého místodržitelství a oznámení členům, tedy pozvánky a programy na sjezdy jednoty, nekrology zasloužilých členů a podobně.

Seznam všech odborných článků vydaných v časopisu sepsali Antonín Bohutínský a Jan Hemmr. Tento seznam je důležitý nejen kvůli lepšímu přehledu o tématech a jejich časovém

10) Vereinschrift, 1881, 4. (120.) Heft, s. 125 – 133.

11) Vereinschrift, 1890/91, 2. (166.) Heft, s. 29 – 39.

rozložení, ale také kvůli poměru německých a českých článků v časopisu.¹²⁾ Nejčastěji byly v časopisu otiskovány různé návrhy zákonů a vyhlášek, dále petice a provolání Jednoty. V odborných otázkách bylo nejčastějším tématem pěstování lesů a otázky s ním spojené, tedy půda, zakládání lesů, dřeviny, jejich přednosti a nevýhody, probírky, vyvětřování; zásadní důležitost měla v této souvislosti také ochrana proti hmyzu a škůdcům, která byla také téměř každoročně projednávána na valných hromadách. Do této kategorie se řadí také zpracování a upotřebením dřeva a jeho doprava. Druhou velkou skupinu odborných článků tvořily věci technické, tedy články o zaměření a mapování lesa, zjištění množství dřevní hmoty, lesní statistika a podobně. Velký zájem vyvolávaly lesnické vyučování a zkoušky, od sedmdesátých let 19. století lesnické výzkumnictví, jeho ustavení a hlavně vhodné směřování pokusů. Patříčný prostor byl věnován také myslivosti, hlavně stavům zvěře, tedy vymírání a naopak přemnožení některých druhů.

Čeština nebyla v časopisu kromě pozvánek na sjezdy používána vůbec. Problémem byla především její špatná znalost redaktory Franzem Xaverem Smolerem a Ludwigem Schmidlem. Proto bylo upuštěno od myšlenky vydávat časopis ve dvou řadách – německé a české se stejnými články a Jednota se spokojila se subvencováním prvního česky psaného odborného lesnického časopisu *Háj*. Tato situace se změnila v roce 1882 s nástupem Josefa Zenkera do funkce redaktora. Od toho roku proběhla změna, článek v časopisu byl otištěn v tom jazyce, ve kterém byl redakci doručen. Tím prvním byl článek „K objasnění nákresu hole posuvky“ z roku 1883.¹³⁾ V témž roce byly v češtině otištěny ještě další tři příspěvky, někteří lesníci však přikročili k zasílání svého příspěvku v obou jazycích.

12) Antonín BOHUTÍNSKÝ – Jan HEMMR, c. d., s. 38 – 102.

13) Vereinschrift, 1883, 1. (121.) Heft, s. 162 – 169.

Lesní a lovčí kalendář

Jednota začala od poloviny šedesátých let uvažovat také o vydávání kalendáře. Jeho první vydání vyšlo v roce 1867 pod názvem *Forst- und Jagdkalender*, který byl vydáván i v českém jazyce jako *Lesní a lovčí kalendář*.

Již záhy po prvním vydání začaly docházet žádosti, zda by nemohl být vydáván méně rozsáhlý kalendář v méně kvalitní vazbě a za nižší cenu, aby ho majitelé lesů mohli opatřovat i svému personálu. To se také stalo již v roce 1869, kdy byl zmenšený kalendář v ceně 50 krejcarů vydán, opět v němčině (400 výtisků) i češtině (600 výtisků). Velkého kalendáře bylo vydáno pro rok 1869 1 400 výtisků v německém jazyce a 500 v českém.¹⁴⁾ Postupně byl zvyšován náklad českého vydání, z důvodu jeho rychlého rozebrání v předcházejících letech.

Kalendář byl poté ve čtyřech verzích vydáván každoročně, nejvíce jich bylo vydáno v roce 1890, a to 5 514 kusů (+ 98 výtisků bylo rozdáno zdarma). Z toho velkých německých 1 829, českých 1 091, malých německých 852 a českých 1 742.¹⁵⁾ Z těchto čísel je vidět, že lesní úřady zakupovaly více velkých německých výtisků, naopak lesní personál, nosící kalendáře přímo do terénu, používal spíše malé české vydání. Německy mluvící lesníci však používali i jiné kalendáře v němčině.

Na plné schůzi v Rakovníku roku 1881 si předseda Jednoty Karel Schwarzenberk stěžoval, že i někteří členové Jednoty kupují raději některý z konkurenčních kalendářů (kalendář korutanského lesnického spolku nebo Frommeho kalendář), hlavně kvůli menšímu formátu, aby ho bylo možné brát i do terénu. Ludwig Schmidl tedy slíbil zmenšení formátu i obsahu, což se také stalo.¹⁶⁾

14) Vereinschrift, 1870, 1. (69.) Heft, s. 3 – 29.

15) Tamtéž, 1890/91, 2. (166.) Heft, s. 29 – 39.

16) Tamtéž, 1881, 4. (116.) Heft, s. 39 – 66.

Kromě vlastního kalendáře a volných listů na poznámky obsahoval i velké množství hospodářských a pomocných tabulek, jako byly tabulky taxační, pro pěstování a těžbu lesa, pro oceňování lesů a další. K nim pak byly připojeny i nejdůležitější odborné stati, například o síji a sadbě lesa, pěstování, probírkách a zmlazování lesa, ochraně před zvěří, lesní a honební předpisy a podobně.

Lesnický slovník

Až do začátku osmdesátých let 19. století neexistoval česko-německý a německo-český lesnický slovník. Při překladech se proto překladatelé museli spoléhat jen na své znalosti, lesníci méně znalí druhého zemského jazyka pak byli odkázáni na pomoc svých přátel. Jednota o tomto problému jednala už roku 1869 a tvorby slovníku se ujal Josef Špatný. V roce 1875 odevzdal rukopis a výbor Jednoty zvolil komisi, která měla rukopis přezkoumat. Našla v něm některá opomenutí, proto výbor rukopis za 800 zlatých odkoupil a komisi pověřil opravou, jejíž hlavní část provedl pozdější redaktor spolkového časopisu Josef Zenker.¹⁷⁾ Slovník byl vydán roku 1883 pod názvem *Česko-německý slovník lesnický (Deutsch-böhmisches Forstlexikon)* o rozsahu přes 400 stran. Protože však Jednota před vydáním neměla dostatek peněz na tisk, byl vydán nikoli v jednom výtisku, ale po sešitech.

Ostatní publikační činnost

Po zřízení sítě meteorologických (nebo ombrometrických či dešťoměrných) stanic začal profesor lesnického učiliště v Bělé pod Bezdězem Emanuel Purkyně ve spolupráci

17) Vereinschrift, 1877, 1. (97.) Heft, s. 20 – 21.

s Františkem Josefem Studničkou od roku 1876 v měsíčních listech vydávat Ombrometrische Beobachtungen (celý název *Resultate der ombrometrischen Beobachtungen in Böhmen*). Podnik však potřeboval finanční zázemí, proto Jednota vydávání těchto zpráv převzala. Vydávání bylo značně ztrátové a po odmítnutí podpory ze strany ministerstva orby (malé subvence poskytla Zemědělská rada a Lesní školský spolek) a přetrvávajícím nezájmu odběratelů (bylo jich jen okolo 150) bylo už roku 1881 uvažováno o zastavení zpráv.¹⁸⁾ Po Purkyněho smrti zprávy vydával Julius Wiehl, po něm Vojtěch Peřina, oba profesori lesnického učiliště v Bělé. Od roku 1882 však veškeré náklady musela nést Jednota sama (Lesní školský spolek subvenci zastavil), vydávání zpráv bylo proto roku 1883 zastaveno a výsledky pozorování připojeny na konec časopisu a již po roce bylo upuštěno i od tohoto uspořádání. Od 1. ledna 1885 pak byly dešťoměrné stanice předány hydrografické komisi zemského výboru.¹⁹⁾

Kromě těchto hlavních publikačních počínů vydávala Jednota i malé brožury k aktuálním problémům lesnictví a přírodovědy, jako například o regulaci řek v Čechách, o škodách na lesích způsobených průtržemi mračen v roce 1872, o kůrovcové kalamitě na Šumavě v 70. letech, v roce 1883 vodopisnou mapu Čech a další.

Nejdůležitějším vydavatelským počinem Jednoty byl bezesporu vlastní lesnický časopis, ve druhé polovině 19. století nejdůležitější v Čechách. Obsahuje souhrn téměř všech tehdejších lesnických vědomostí, kromě nich také množství článků z myslivosti a přírodovědy, a stal se tak základním prostředkem výměny zkušeností, přístupným značnému množství lesníků. Mimo odborných otázek byly do časopisu přetiskovány záznamy plných

18) Vereinschrift, 1881, 4. (120.) Heft, s. 125 – 133.

19) Tamtéž, 1885/86, 1. (135.) Heft, s. 69.

schůzí a jiných písemností Jednoty a časopis je tak, kvůli nedochovanému spisovému materiálu, často jediným zdrojem informací o vývoji spolku. Menší publikace Jednoty nejen poučovaly lesníky, ale také k rozšiřovaly vědomosti úředníků a veřejnosti, kteří svou podporou pomáhali k rozvoji lesnictví v Čechách.

IX. Nástin vývoje České lesnické jednoty ve 20. století a její zánik

Nové století neznamenal pro Českou lesnickou jednotu žádný zlom v činnosti. Jednota pokračovala v práci podle vyzkoušeného schématu z 19. století. Na každoročně pořádaných sjezdech byly projednávány odborné otázky a rozhodovány řídicí záležitosti, stejně tak pokračovalo vydávání časopisu a spolupráce se státními i zemskými orgány ve prospěch lesnictví.

Změny nastaly pouze v organizaci a obsazení orgánů Jednoty. Dlouholetý předseda Karel III. Schwarzenberk, zastávající místo předsedy plných 35 let, zemřel dne 29. března 1904. Na jeho místo byl na plné schůzi v Praze v roce 1904 zvolen jeho syn Bedřich Schwarzenberk (1862 – 1936), který se ujal předsednictví se stejnou svědomitostí jako jeho otec. Personální změny nastaly i na místech náměstků předsedy a jednatele, jména však neuvádíme, protože tyto změny nejsou pro tuto práci podstatné. Počet členů výboru byl navýšen na dvacet jedna, jejich tříleté funkční období zůstalo zachováno, takže každý rok bylo znovu voleno sedm členů.

Velké změny nastaly po vyhlášení první světové války v roce 1914. V této souvislosti bylo také odsunuto do pozadí, že následník trůnu arcivévoda František Ferdinand d'Este, který podlehl sarajevskému atentátu 28. června 1914, byl zároveň protektorem České lesnické jednoty. Válka a mobilizace se nevyhnuly ani Jednotě, jejíž mladší členové museli narukovat do armády. Neutěšený stav se v souvislosti s nedostatkem lesních dělníků a koní se projevil také při těžbě dřeva, takže bylo nutné časté zastavení pil. V souvislosti s tím se také projevil nedostatek papíru, takže vznikaly časté problémy s tiskem časopisu a kalendáře, až bylo v březnu 1918 rozhodnuto vydání kalendáře zastavit.¹⁾

1) NA, ČLJ, sign. 12, č.j. 28/1918, kart. č. 1.

Válečné události vedly také k tomu, že bylo odvoláno konání sjezdu v roce 1914 a neuskutečnily se ani sjezdy v dalších letech, přes výrazné pokusy sjezd v roce 1917 zorganizovat. Činnost Jednoty se omezovala na projednávání špatného stavu lesnictví a udělování stipendií pro studenty lesnických škol v Zákupích a Písku. Ve prospěch Rakouska-Uherska Jednota za čtyři roky na válečné půjčky upsala 25 000 korun a dále poskytla dary pro Zemský pomocný spolek Červeného kříže a Zemskou pomocnou válečnou úřadovnu.²⁾

Ještě těžší časy nastaly Jednotě po vzniku samostatného Československa. Vzrůst českého nacionalismu a odpor k majitelům velkostatků vedl k hromadnému vystupování českých lesníků, kteří odcházeli do Jednoty českých lesníků zemí koruny České (v roce 1919 byla přeorganizována a přejmenována na Ústřední jednotu československého lesnictva) a nových členů se hlásilo stále méně (v prvním desetiletí 20. století se ročně hlásilo 55 členů, zatímco po válce pouze 10.³⁾ Vedení Jednoty již koncem listopadu 1918 Jednotě českých lesníků navrhovalo spojení obou spolků do Československé lesnické jednoty, avšak odpověď byla zamítavá, a tak Jednota od dalších pokusů o dorozumění zanechala.⁴⁾

I přes tyto potíže Jednota dále pokračovala v práci. V roce 1919 se uskutečnil sjezd v Praze, tentokrát bez exkurze, a byla dále podávána dobrozdání – ministerstvu financí ohledně celních tarifů na dříví, o novém honebním zákoně, problémech s bekyní mniškou a další. Od roku 1919 měla však činnost klesající tendenci, navíc se nově vyskytly problémy s umístěním kanceláří (místnosti v bývalém Harrachovském paláci v Jindřišské ulici v Praze byly v říjnu 1919 zabrány státním bytovým úřadem). Ty sice byly překonány, avšak i tak Jednota přestávala plnit paragraf 1 svých stanov, tedy důvody, kvůli kterým byla založena. Po první světové válce nebyly svolávány sjezdy a vydávání časopisu provázely značné potíže.

2) NA, ČLJ, sign. 12, kart. č. 1.

3) Tamtéž, inv. č. 4, kniha č. 4.

4) Tamtéž, sign. 12, č.j. 138/1919, kart. č. 2.

V roce 1921 bylo zastaveno vydávání spolkového časopisu, což předznamenalo definitivní konec České lesnické jednoty. O jejím rozpuštění se uvažovalo již v témže roce, přesto činnost spolku, respektive spíše faktické trvání po právní stránce, pokračovalo. V roce 1924 si jednatel stěžoval na liknavost členů a na schůzi několika představitelů jednoty v listopadu 1924 bylo rozhodnuto Jednotu rozpustit.⁵⁾ Dne 20. února 1925 bylo zasláno podání policejnímu ředitelství, ve kterém Jednota oznamuje rozejití spolku, o čemž bylo rozhodnuto na plné schůzi dne 8. února.⁶⁾ K 1. lednu 1926 Česká lesnická jednota ukončila činnost.⁷⁾ Zbylý finanční majetek byl použit k zřízení pomníku vrchního lesního rady a bývalému řediteli lesnické školy v Bělé Ferdinandu Fiscalimu, ze zbytku byla zřízena studentská nadace. Movitý majetek a knihovna Jednoty byly předány Vysoké škole zemědělského a lesního inženýrství při Českém vysokém učení technickém v Praze.

5) NA, ČLJ, sign. 12, kart. č. 2.

6) Tamtéž, č.j. 6/1925.

7) V literatuře jsou jako roky rozpuštění Jednoty uváděny i roky 1921 nebo 1922, což přibližně odpovídá ukončení odborné činnosti a dalších cílů spolku podle paragrafu 1 stanov. Podle tehdejších platných zákonů však Jednota zanikla až k 1. lednu 1926.

X. Závěr

Vznik České lesnické jednoty znamenal kvalitativní posun v česko-německém lesnictví 19. století v Čechách. Do roku 1848 bylo do značné míry izolováno a výměna názorů na odborné otázky se v podstatě omezovala na jednotlivé lesní úřady a jejich personál, na lesní úřady sousedních velkostatků, případně na soukromé přátelské styky jednotlivých lesníků. Právě v zajištění „tribuny“ pro výměnu zkušeností a názorů, v pravidelných každoročních sjezdech s exkurzemi a vydávání odborného lesnického časopisu, spočíval hlavní přínos Jednoty pro zvelebení lesnictví v Čechách.

Druhým významným počinem Jednoty pro budoucí vývoj česko-německého lesnictví bylo zřízení lesnické školy v Bělé pod Bezdězem. Dosavadní systém výchovy nových lesníků, spočívající v orálním předávání zkušeností starších lesníků mladým adeptům lesnictví, byl nahrazen vyučováním vědeckých postupů podle pevných učebních osnov, schválených výborem i členy Jednoty na sjezdu v roce 1854.

Odborná činnost Jednoty směřovala k podpoře vědeckého zkoumání lesa, jak dokázala svou podporou při zřízení lesnické pokusné stanice v Čechách a ombrometrických (dešťoměrných) pozorovacích stanic. Celkově její odborná činnost a návrhy na zákonná opatření státu směřovaly k podpoře pěstění lesa a zajištění dostatečného množství dřeva pro budoucnost a další generace tak, aby se již neopakoval akutní nedostatek této důležité suroviny, podobně jako v 17. a 18. století. Navrhovaná opatření měla širokou podporu a uplatnění na většině větších velkostatků především díky příznivému složení členské základny Jednoty. Členy totiž byla hlavně vyšší vrstva lesníků, tedy lesmistři, nadlesní a polesní, a vlastníci velkostatků. Tito členové ze svých pozic v lesních úřadech či celém hospodářství vlastnických celků určovali lesní hospodaření.

Snaha o zajištění dostatku dřeva se projevila především ve vysazování rychle rostoucích jehličnatých dřevin na úkor původních smíšených, především jedlo-bukových porostů. Do

českých lesů tak vtrhla nejprve borová, modřínová a později hlavně smrková mánie, zajišťující sice rychlý nárůst dřevní hmoty, avšak zároveň mnohem snadněji podléhající nepříznivým vlivům počasí, jako byly větrné smrště či sněhové polomy, a útokům škůdců, především kůrovce (lýkožrout smrkový), bource borového a bekyně mnišky. I přes tyto nepříznivé vlivy monokulturálního lesa byla budoucnost lesů zajištěna a v 19. ani ve 20. století již žádný nedostatek dřeva nenastal. A právě to byl jeden z hlavních cílů při založení České lesnické jednoty, jejíž celkovou činnost lze tedy s odstupem let jednoznačně hodnotit jako prospěšnou a účinnou.

XI. Resumé

Česká lesnická jednota byla založena v roce 1848 jako první odborný lesnický spolek v habsburské monarchii. Za cíl si vytkla podporu lesnictví a myslivosti nejen po odborné stránce, ale i vypracovávání dobrozdání a návrhů zemským či státním úřadům. Již v prvním desetiletí své existence jednota dosáhla několika úspěchů ve snaze o zlepšení stavu lesnictví v Čechách. Především se jednalo o iniciování nového lesního zákona, který nahradil dosavadní patent Marie Terezie z roku 1754, zřízení lesnické školy v Bělé pod Bezdězem v roce 1855 a založení Říšského lesnického spolku, zastřešující organizace lesnických spolků v Rakousku a Uhersku v roce 1852.

K projednávání odborných otázek a provozních záležitostí Jednoty byly každoročně svolávány sjezdy, rozdělené na exkurzi a valnou hromadu pro odborné záležitosti a na plnou schůzi pro provozní záležitosti spolku, jako byly například volby funkcionářů, změny stanov a podobně. Z celkového počtu členů, který již po deseti letech dosáhl 1 000 a nadále stoupal až na 1 917 v roce 1880, aby se do konce 19. století ustálil na 1 600 až 1 700 členech, se sjezdů účastnilo několik set, většinou 200 až 400 členů. Pro šíření odborných vědeckých lesnických znalostí byl již v roce 1848 založen *Vereinschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde/Spolkový časopis pro lesnictví, myslivost a přírodovědu*, jehož obsah nám dnes umožňuje studovat problémy českého lesnictví v 19. století a jejich řešení.

Odborná činnost Jednoty směřovala především k prosazení vědeckých postupů o zakládání a pěstování lesa do praxe, což mělo zajistit dostatek dřeva v následujících desetiletích a přes některé problémy, které se později objevily, byla tato snaha úspěšná. Zároveň se Jednota snažila o podporu lesnické vědy, jak dokázala svou podporou při založení zemské lesnické pokusné stanice v roce 1887 a zřízením sítě ombrometrických (dešťoměrných) pozorovacích stanic v sedmdesátých letech 19. století.

V roce 1852 byl předsedou Jednoty zvolen místo lesníka šlechtic – Kristián z Valdštejna-Vartenberka – a nadále až do zániku Jednoty byli předsedy zásadně majitelé lesních komplexů – v roce 1858 se předsedou stal Hugo Thurn-Taxis a po něm v roce 1869 Karel Schwarzenberk. Když byl v roce 1869 prvním náměstkem předsedy zvolen Jiří Kristián z Lobkovic, přešlo vedení Jednoty z rukou odborných lesníků do rukou šlechticů. Spolu s narůstajícím nacionalismem působila tato okolnost Jednotě těžkosti, opouštěli ji jak čeští, tak i němečtí lesníci, a po vzniku Československé republiky vedla k jejímu zániku v roce 1926.

XII. Summary

Czech Forest Union was founded in 1848 as the first special forestry organization in the Habsburg monarchy. To set itself the aim of promoting forestry and hunting, not only a professional parts, but also by drafting opinions and proposals for the land and state authorities. Already in the first decade of its existence, union achieved some success in an effort to improve the situation of forestry in Bohemia. Czech Forst Union initiated a new forestry law, which replaced the existing patent Maria Theresa of 1754, established a forestry school in Bělá pod Bezdězem in 1855 and initiated establishing of the Imperial Forest Union, an patronage organization of forest associations in Austria and Hungary in 1852.

The discussion of professional questions and functioning matters of union have been convened annually congresses, divided on excursion and a general meeting for professional affairs and the full meeting of the functioning matters of union, such as the election officials, changes in the statutes etc. Of the total number of members who have already reached after ten years of 1000 and continue ascended to 1917 in 1880 to the end of the 19th century remained stable at 1600 – 1700 members, the congresses participated several hundred, mostly from 200 to 400 members. For the propagation of scientific knowledge of forestry has been in 1848 based Union magazine for forestry, hunting and naturscience, which today allows us the knowledge of the problems and their solutions bohemian forestry in the 19th century.

Professional activities directed primarily to promote scientific methods of planting and cultivation of forests into practice, which should ensure enough wood in the coming decades, and despite some problems that emerged later, this effort was successful. At the same time, the union aimed to promote forestry science, as has proved its support in establishing the Land Forestry Experimental Station in 1887 and the establishment of a network ombrometrických (dešťoměrných) observation stations in the seventies of the 19th century.

In 1852 was elected chairman of the union of place forester aristocrat - Christian Valdštejn-Vartenberk and until the disappearance of the union has been the chairman of principle owners of forest complexes - in 1858 became the chairman Hugo Thurn-Taxis, after him in 1869 Karel Schwarzenberg. When in 1869 was elected vice chairman Jiří Kristián Lobkovic, moved the management of the union from the hands of expertise foresters into the hands of aristocracy. In conjunction with the growing of the nationalism worked this circumstance difficulties unity, leaving both Czech and German foresters, and after the forming of the Czechoslovak Republic led to its demise in 1926.

XIII. Seznam pramenů a literatury

Prameny

Národní archiv

Česká lesnická jednota, Praha

Česká zemědělská rada, Praha

České místodržitelství, Praha

Ministerstvo zemědělství, Vídeň

Vlastenecko-hospodářská společnost, Praha

Státní oblastní archiv v Praze

RA Valdštejnů, Mnichovo Hradiště

RA Thurn-Taxisů, Loučeň

Státní oblastní archiv v Třeboni

RA Schwarzenberků, Orlík ad Vltavou

Tištěné prameny

Háj

Jahresheft der böhm. Forstschule zu Weisswasser

Landes Gesetzblatt

Lesnická práce

Prager Zeitung

Vereinschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde

Literatura

- Antonín BOHUTÍNSKÝ – Jan HEMMR, Česká lesnická jednota 1848 až 1918, Praha 1898.
- Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, Dějiny správy v českých zemích, Praha 2005.
- Josef DAŇHA, Lesní zákonodárství na území československé republiky, Praha 1951.
- Raoul von DOMBROWSKI - Allgemeine Encyklopädie der gesammten Forst - und Jagdwissenschaften. Wien und Leipzig 1886.
- Jan FRIČ a kolektiv – Velké vzory našeho lesnictví, Praha 1958.
- Geschichte der österreichischen Land und Forstwirtschaft und ihrer Industrien, IV. Band, Wien 1899.
- František HORNA – Josef DAŇHA – Josef MINISTR, Komentář lesních zákonů a nařízení, Praha 1937.
- Emil HOŠEK – Josef TLAPÁK, Přehled vývoje lesnictví v českých zemích v druhé polovině 19. století, Praha 1980.
- Emil HOŠEK – Josef TLAPÁK, Lesnictví 1800 – 1918, Praha 1984.
- Jan Evangelista CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, Dějiny lesů a lesnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Písek 1913.
- Josef KAZIMOUR, Státní péče o lesy v Čechách, Praha 1933.
- Naučný slovník lesnický, Praha 1959. Díl I – III.
- Josef NOŽIČKA, Přehled vývoje našich lesů, Praha 1957.
- František PALACKÝ, Archiv český III, Praha 1844.
- Miloslav VOLF, Organizace a působení Vlastenecko-hospodářské společnosti, Praha 1961.
- Hans-Jürgen WEGENER, Verantwortung für Generationen. 100 Jahre Deutscher Forstverein, Göttingen 1999.

XIV. Přílohy

Příloha 1 : Seznam konaných sjezdů a nejdůležitějších otázek na nich projednávaných.

Zakládající plná schůze se konala dne 3. srpna 1848 v Praze.

1. plná schůze a valná hromada dne 4. září 1848 v Praze.
Mínění o nynější politické situaci vzhledem k zachování lesů a k myslivectví.
Návrh, aby byla uznána a doporučena nutnost revize lesních zákonů pro království České.
2. plná schůze a valná hromada ve dnech 4. až 6. září 1849 v Hluboké nad Vltavou s vycházkou do lesů vimperského a krumlovského panství.
O provedení probíracích pokusů v příčině odůvodnění probírací teorie.
Zkušenosti při slučování pěstování rolnických plodin s pěstováním lesa.
Jak lze předejít velké spotřebě dříví u proletariátu a vlastní chudiny na venkově, aby existence mnohých lesů neutrpěla a aby chudině nebyla odňata část její výživy?
3. plná schůze a valná hromada ve dnech 4. až 6. srpna 1850 v Děčíně s vycházkou do lesů děčínského velkostatku.
Jakých zkušeností bylo nabyto o účincích kouře a výparů na vegetaci v okolí minerálních a zvláště stříbrných hutí?
O lesním hospodaření na slatinách, jejichž odvodnění by se nevyplatilo a jichž nelze využít k těžbě rašeliny.
4. plná schůze a valná hromada ve dnech 3. až 5. srpna 1851 v Chebu s vycházkou do lesů města a sousedních bavorských lesů.
5. plná schůze a valná hromada ve dnech 3. až 5. srpna 1852 v Mladé Boleslavi s vycházkou do lesů velkostatků Kosmonosy a Mnichovo Hradiště.
Zkušenosti při vysoušení a zalesnění slatin.
Jaký je poměr mezi hmotným a peněžitým výnosem středního lesního hospodářství a pařezitého dubového hospodářství?
6. plná schůze a valná hromada ve dnech 1. až 3. srpna 1853 v Jindřichově Hradci s vycházkou do lesů panství Jindřichův Hradec.
7. plná schůze a valná hromada ve dnech 7. až 9. srpna 1854 v Praze s vycházkou do lesů křivoklátského panství.
Jak lze zachovat sílu lesní půdy a jak ji lze za jistých okolností i vylepšit?
O příčinách sypavky na borovici a o nejlepší obraně proti ní.
Mohou být lesy bez škod na hospodářství rozkouskovány? A které návrhy vládě podat k tomu, aby škodlivé rozkouskování lesů bylo zamezeno?
8. plná schůze a valná hromada ve dnech 6. až 9. srpna 1855 ve Vrchlabí s vycházkou do vrchlabského panství.
Proč mizí buk z horských lesů?
9. plná schůze a valná hromada ve dnech 10. až 11. září 1856 v Praze zároveň se schůzí německých zemědělců a lesníků s vycházkami do lesů panství Křivoklát a Česká Kamenice.
Jak dalece by měla působit státní moc při ochraně, správě a používání obecních lesů?
Která zákonná ustanovení jsou žádoucí, aby se zamezilo pustošení soukromých lesů?
Sdělení o základních pravidlech při výběru lesních úředníků, u kterých budou lesničtí aspiranti vykonávat praxi.
10. plná schůze a valná hromada ve dnech 3. až 6. srpna 1857 v Mimoňi s vycházkou do lesů panství Mimoň a Zákupy.
Jestli by mělo být změněno dosavadní pěstování lesa vzhledem k tvrzení, že množství dřeva s řídkým porostem přibývá?

11. plná schůze a valná hromada ve dnech 2. až 4. srpna 1858 v Kostelci nad Černými Lesy s vycházkou do lesů panství Kostelec nad Černými Lesy.
 12. plná schůze a valná hromada ve dnech 2. až 3. srpna 1859 v Mariánských Lázních s vycházkou do lesů opatství Teplá.
O umělém vysazování tetřevů.
Jaký účinek mají cla na dovoz a vývoz dřeva, jakož i daň z lesa a lesních plodin?
 13. plná schůze a valná hromada ve dnech 6. až 8. srpna 1860 v Chomutově s vycházkou do lesů panství Radenov (Červený Hrádek).
Jaké jsou zkušenosti s již zalesněnými slatinami?
Jaké jsou zkušenosti s prováděním nového lesního a honebního zákona a jaké případné změny by měly být udělány?
 14. plná schůze a valná hromada ve dnech 12. až 14. srpna 1861 v Písku s vycházkou do městských lesů.
Jaké prostředky by měly být doporučeny, aby se zamezilo pustošení malých ploch lesa?
Diskuse o účelném zařízení lesnické školy v Čechách.
 15. plná schůze a valná hromada ve dnech 5. až 7. srpna 1862 v Jičíně s vycházkou do lesů panství Kumburk.
Protože se úředně nařízená metoda odhadu a popisu lesa ve všech případech neosvědčila, jaké by měly být nové zásady při posuzování užitku lesa a jeho dalšího pěstování?
Jak přispívá železnice ke zužitkování lesa a zpeněžení jeho plodin?
Které zásady by měly být stanoveny při vyšetřování škod způsobených zvěří?
 16. plná schůze a valná hromada ve dnech 3. až 5. srpna 1863 v Třeboni s vycházkou do lesů panství Třeboň.
Jaké jsou změny ve stavu lesů v Čechách, jaké z toho vyplývají účinky klimatické a národohospodářské a kde by bylo ještě vymýcení lesů přípustné?
 17. plná schůze a valná hromada ve dnech 1. až 3. srpna 1864 v Dobříši s vycházkou do lesů panství Dobříš.
Má být volná dělitelnost pozemků rozšířena i na lesy a jaké případné škody by toto dělení způsobilo?
Podle finančního zjištění se doporučuje zkrácení obmýtní doby lesů a tím i zmenšení zásob dřevní hmoty. Jaké jsou lesnicko-technické důvody pro a proti?
Jak by měl být změněn lesní zákon z 3. prosince 1852?
 18. plná schůze a valná hromada ve dnech 7. až 9. srpna 1865 v Mladé Boleslavi s vycházkou do lesů panství Loučeň.
Pro které otázky mají být zřízeny lesnické pozorovací a pokusné stanice, aby poskytovaly užitečných výsledků pro vědu i praxi?
Zda je zapotřebí zřízení zvláštního zemského stálého úřadu, který by zastupoval zemědělství a lesnictví a jaký obor působnosti by mu měl být vytčen?
- Roku 1866 nebyla plná schůze a valná hromada pořádána kvůli prusko-rakouské válce.
19. plná schůze a valná hromada ve dnech 5. až 7. srpna 1867 v Rokycanech s vycházkou do lesů velkostatku Zbiroh.
Jaké jsou zkušenosti s pěstováním lesa používáním umělého zmlazování porostů pod ochranným porostem a jak se ze stanoviska lesní teorie o čistém výnosu doporučuje?
Jak přispívá působení okresních zastupitelstev k lepšímu lesnímu hospodaření v obecních lesích?
Jaké jsou zkušenosti o udržování lovišť od zavedení nového honebního zákona?
 20. plná schůze a valná hromada ve dnech 4. až 6. srpna 1868 ve Frýdlantu s vycházkou do lesů panství Frýdlant.
Za jakých podmínek by mělo být povoleno vykloučení lesa?
Proč se na venkově nápadně vzrůstají krádeže dříví?

21. plná schůze a valná hromada ve dnech 2. až 3. srpna 1869 v Berouně s vycházkou do lesů panství Křivoklát.
Jaké připomínky mají být dány pro nastávající revizi lesního zákona?
Jak by bylo možno slevit nebo odložit platbu daní z lesa vzhledem ke sněhovým a větrným polomům v předešlém roce?
Jaké bude mít důsledky zamýšlená reforma pozemkové daně pro držitele lesů?
Jaká přijmout opatření proti akciovým společnostem, které vykupují a následně drancují lesy?
22. plná schůze a valná hromada ve dnech 1. až 3. srpna 1870 ve Vimperku s vycházkou do lesů panství Vimperk a Velký Zdíkov.
Jak prospívá nebo škodí odvodňování slatin v horských polohách?
Je lesní majetek zákony lépe chráněn, než je tomu v okolních zemích?
23. plná schůze a valná hromada ve dnech 7. až 9. srpna 1871 v Hradci Králové s vycházkou do lesů panství Dašice.
Co je třeba žádat pro usnadnění dopravy dřeva při úpravách řek?
Jaké jsou zkušenosti s pěstováním lesa na silně vřesovitých půdách?
Jsou špatné honební poměry následkem neúplnosti zákona z roku 1866, nebo z důvodů jiných?
24. plná schůze a valná hromada ve dnech 5. až 7. srpna 1872 v Tachově s vycházkou do lesů panství Tachov.
Je známo, že dřevařský maloprůmysl na Šumavě škodí tamním lesům. Jak lze zjednat nápravu?
Jaké jsou výhody zavedení metrické soustavy z roku 1871 a jak by měly být dosud užívané míry prakticky převedeny?
25. plná schůze a valná hromada ve dnech 4. až 6. srpna 1873 v Písku s vycházkou do lesů panství Drhovele.
V nejnovějším čase se v Čechách tvoří akciové společnosti za účelem koupě statků nebo obchodu s dřívím, kterými vzniká nebezpečí přílišného kácení dřeva. Jakými prostředky se tomuto nebezpečí bránit?
26. plná schůze a valná hromada ve dnech 3. až 5. srpna 1874 v Nových Hradech s vycházkou do lesů panství Nové Hrady.
Jaké jsou zkušenosti s použitím finanční teorie k nynějšímu stavu lesů?
Jakému významu se má přikládat ochranným lesům, které jsou v poslední době doporučovány?
27. plná schůze a valná hromada ve dnech 2. až 4. srpna 1875 v Chrudimi s vycházkou do lesů panství Nasavrky.
Působí lesy, slatiny a rybníky příznivě na české zemědělství? Mají být zachovány nebo rozmnoženy?
Měly by být provedeny změny v honebním zákonodárství?
28. plná schůze a valná hromada ve dnech 7. až 9. srpna 1876 v Českých Budějovicích s vycházkou do lesů velkostatku Hluboká.
Může být docílena sleva z daní kvůli pustošení lesů zvěří nebo hmyzem? Jak by se tato případná sleva dala vyměřit?
29. plná schůze a valná hromada ve dnech 6. až 8. srpna 1877 s vycházkou do lesů panství Náchod.
Jaká forma a rozsah lesnického odborného vzdělávání by byla nejvhodnější?
30. plná schůze a valná hromada ve dnech 5. až 7. srpna 1878 v České Skalici s vycházkou do lesů panství Náchod.
Jak působí sazby železnice na české lesnictví?

- Jaká nebezpečí hrozí vývozu dříví do zahraničí? A jaké prostředky by měly být užity, aby se omezily již nastalé komplikace?
Jaká opatření zavést, aby se zlepšilo hospodaření v obecních lesích?
31. plná schůze a valná hromada ve dnech 4. až 7. srpna 1879 v Jilemnici s vycházkou do lesů panství Jilemnice.
Co má být podniknuto proti klesajícím cenám dříví?
Je konečný výkup lesních služebností naléhavou potřebou lesního hospodářství?
Je nutná změna předpisů pro lodní a vorovou platbu?
32. plná schůze a valná hromada ve dnech 8. až 10. srpna 1880 v Děčíně s vycházkou do lesů velkostatku Děčín.
Jaká je nejlepší organizace lesní služby pro rozsáhlé lesní komplexy a zda by proto měl být změněn dosavadní způsob výuky lesního personálu a státních lesnických zkoušek?
Jakých zkušeností bylo dosaženo s Holfeldovým práškem pro přikrmování vysoké zvěře?
33. plná schůze a valná hromada ve dnech 8. až 10. srpna 1881 v Rakovníku s vycházkou do lesů panství Rakovník.
Jak by měly být organizovány lesnické pokusy vzhledem k poměrům lesního hospodářství a držby lesa?
Má se státní dozor vztahovat na všechny kategorie držby lesa stejně a jak by se měl tento dozor upravit?
34. plná schůze a valná hromada ve dnech 7. až 9. srpna 1882 v Klatovech s vycházkou do lesů panství Železná Ruda.
35. plná schůze a valná hromada ve dnech 20. až 22. srpna 1883 v Rychnově s vycházkou do lesů panství Rychnov.
Je z hospodářských příčin žádoucí upravit omlazování holých pasek podle druhu dříví, stáří, místa a polohy tak, aby byly tyto porosty různého stáří a druhu?
36. plná schůze a valná hromada ve dnech 4. až 6. srpna 1884 v Čáslavi s vycházkou do lesů velkostatku Ronov.
Jaké výsledky se ukázaly ze zákona o volné dělitelnosti pozemků pro udržování lesů? Je na základě těchto pozorování žádoucí, aby se tato dělitelnost omezila, nebo byla zrušena úplně?
37. plná schůze a valná hromada ve dnech 3. až 5. srpna 1885 v Plzni s vycházkou do městských lesů.
Lze následkem zvýšení dovozních německých dovozních cel na dříví očekávat podstatnou újmu pro lesnictví v Čechách?
38. plná schůze a valná hromada ve dnech 2. až 4. srpna 1886 v Hradci Králové s vycházkou do městských lesů.
Jak působí německá cla na rakouský vývoz dříví?
Jak škodí rakouskému vývozu dříví uherské sazby na železnici?
Měla hospodářská krize škodlivé účinky také na lesní hospodářství?
39. plná schůze a valná hromada ve dnech 8. až 10. srpna 1887 v Táboře s vycházkou do městských lesů a lesů panství Želeč.
K jakým cílům vedou pokusy v lesním hospodářství? Které pokusy jsou pro nejbližší dobu vyhlédnuty a jak mají být provedeny?
Má být držitelům ochranných lesů nahrazen úbytek v zisku, který vzniká úředně předepsaným hospodářským omezením proti volnému způsobu hospodaření?
Má býti žádána sleva z pozemkové daně pro držitele ochranných lesů?
Jaké zkušenosti byly učiněny s holosečemi, zda zlepšují nebo zhoršují kvalitu půdy a jaké druhy dřevin se hodí pro opětovné pěstování?
40. plná schůze a valná hromada ve dnech 13. až 15. srpna 1888 v Rokycanech s vycházkou do lesů panství Zbiroh.

- Jaké hospodaření v lesích je nejlepší a nejvýnosnější vzhledem k zákonům a předpisům?
41. plná schůze a valná hromada ve dnech 5. až 7. srpna 1889 v Písku s vycházkou do městských lesů.
Jaké hospodaření je nejvhodnější pro menší obecní lesy, aby tím nebylo na obec uvaleno příliš mnoho starostí?
Jaké jsou zkušenosti s dosavadním prováděním lesnických pozorování a pokusů?
42. plná schůze a valná hromada ve dnech 5. až 7. srpna 1890 v Písku s vycházkou do lesů velkostatku Orlík.
Jaké jsou zkušenosti o začátku a výhodnosti různých stupňů probírek, o hospodářství s mýtěním prosvětlovacím, předdržovacím a oklešťovacím, vzhledem k výsledkům lesnických pokusů?
43. plná schůze a valná hromada ve dnech 10. až 12. srpna 1891 v Březnici s vycházkou do lesů panství Tochovice, Březnice a Rožmitál.
Je nezbytné prozkoumat příčiny, kvůli kterým bylo v poslední době tolik povodní.
44. plná schůze a valná hromada ve dnech 8. až 10. srpna 1892 v Berouně s vycházkou do lesů panství Hořovice.
Klesl v poslední době počet pracovních sil v lesnictví a které prostředky se osvědčily k zachování stálých lesních dělníků?
45. plná schůze a valná hromada ve dnech 31. července až 2. srpna 1893 v Březnici s vycházkou do lesů panství Orlík.
Jaké jsou v Čechách zkušenosti se střídáním různých druhů dřevin na velkých lesních rozlohách? Jak účinkují takové přeměny na zachování plodnosti půdy, na hmotnou velkovýrobu a jak se trvale vyplácejí?
Proč mizí dubové lesy a jak by se tomuto úbytku dalo zabránit?
Jaké pokroky byly učiněny při zpracovávání dřeva chemickou cestou?
46. plná schůze a valná hromada ve dnech 6. až 8. srpna 1894 v Jindřichově Hradci s vycházkou do lesů panství Jindřichův Hradec.
Jak působí umělé hnojivo na zachování zvěře?
Jakých zkušeností bylo získáno o používání chvojové píce při polním hospodářství a jak se osvědčilo při dokrmování zvěře?
47. plná schůze a valná hromada ve dnech 5. až 7. srpna 1895 v Nových Hradech s vycházkou do lesů panství Nové Hrady.
48. plná schůze a valná hromada ve dnech 3. až 5. srpna 1896 v Nymburce s vycházkou do lesů panství Poděbrady.
Vyplatí se při nynějších cenách třísloviny používat toto hospodaření v lesích, nebo by bylo praktičtější přeměnit nízké lesy ve vysoké, a který způsob přeměny by byl nejvýhodnější?
Čemu učí zkušenost o krátké době obmýtné v jehličnatých lesích vzhledem k prodeji a vývozu slabších druhů dříví? Nebylo by žádoucí zavést delší dobu obmýtnou, aby se docílilo silnějšího dříví?
49. plná schůze a valná hromada ve dnech 9. až 11. srpna 1897 v Čáslavi s vycházkou do lesů panství Žleby a Ledec.
Jaký vliv bude mít zřízení přístavů pro vory na Vltavě a Labi a kanalizace těchto řek z Prahy do Ústí nad Labem na dřevní obchod a tím na zisk z českých lesů? Jaká opatření mají být učiněna, aby si lodní a vorová plavba vzájemně nepřekážely?
50. plná schůze a valná hromada ve dnech 8. až 10. srpna 1898 v Českém Krumlově s vycházkou do lesů panství Český Krumlov.
51. plná schůze a valná hromada 1899 v Písku s vycházkou do lesů panství Orlík.
52. plná schůze a valná hromada 1900 v Ústí nad Orlicí s vycházkou do lesů panství Lanškroun.

Příloha 2: Stanovy a jednací řád z roku 1848

Statuten für den böhmischen Forst-Verein.

§ 1

Die Tendenz des böhmischen Forst-Vereines ist, möglichste förderungen, eines Gemeingeistes des Forstwesens in theoretischer und praktischer Richtung, Bestrebungen bei der hohen Regierung zeitgemäßen Forstschutzgesetzen Genehmigung zu verschaffen, daher das gemeinsame Wirken aller böhmischen Forstwirken für diese Zwecke; Mittheilung aller gegenseitigen Erfahrungen, Beobachtungen, Belehrungen für Waldeigenthümer und Forstwirthe. Um dieses zu erreichen, ist seiner Zeit die Gründung einer forstlichen Vereinschrift beabsichtigt.

§ 2

Mitglied des Vereines kann außer eigentlichen Forstwirthen und Forstbesitzern jeder gebildeten Mann werden, welcher Interesse für die in § 1 genannten Bestrebungen hat.

Die Aufnahme in den Verein erfolgt in der Regel bei der jährlich weingstens ein Mal abzuhaltenden öffentlichen Versammlung; jenen Theilnehmern aber, welcher nicht persönlich bei den Versammlungen erscheinen können und ihrer Beitritt erklären, sieht es frei, sich deshalb schriftlich an den jeweiligen Vorstand zu wenden.

§ 3

So lange für die Auslagen des Vereines nicht auf anderem Wege entsprechend gesorgt ist, sind die Mitglieder verpflichtet dieselben durch gleichmäßige, gemeinschaftliche Beiträge zu decken.

Diese Beiträge wurden nach gepflogener Berathung vorläufig auf 2 fl. C.M. jährlich festgesetzt.

§ 4

Der Austritt aus dem Verein kann zu jeder Zeit, aber nur durch ausdrückliche schriftliche Erklärung erfolgen, welche bei dem stellvertretenden Vorstände der Versammlung des laufenden Vereinjahres zu bewirken ist.

§ 5

Jährlich findet nur Eine ordentliche Versammlung Statt, und zwar in der ersten Woche des Monats September an einem geeignetem Orte innerhalb des Königreichs Böhmens.

In jeder Versammlung, und zwar am ersten Tage erfolgt die Wahl des nächsten Versammlungsortes durch einfache Stimmmehrheit mittelst Namens-Aufruf oder Stimmzettel. Die Dauer jener Versammlung ist für drei Tage festgesetzt.

§ 6

Die Geschäftsleitung des Vereines, so wie dessen Vertretung nach Innen und Außen, ist einem Vorstand und zwei gleichsittig hilfsweise fungierenden Stellvertretern desselben übertragen. Der Vorstand und die zwei Stellvertreter werden von den anwesenden Mitgliedern durch relative Stimmmehrheit und zwar für die nächste Versammlung unmittelbar nach erfolgter Wahl der nächsten Versammlungsortes gewählt, mithin erstreckt sich die Amtshändigkeit derselben bis zum Beginn den nächsten Versammlung auf die Dauer eines Jahres.

Der erste Vicevorstand fungirt im Interesse des Vereines zugleich als Geschäftsleiter; wenn jedoch der Vorstand am Besuche einer Versammlung gehindert ist – so tritt für diese Versammlung der erste Stellvertreter an seine stelle und übergibt die Geschäftsleitung an den zweiten Stellvertreter.

§ 7

Zur wechselseitigen Führung der Protokolle werden zwei Schriftführer durch den Vorstand gleichfalls für die Dauer eines Jahres gewählt.

§ 8

Der Stellvertreter und Geschäftsleiter hat außer den Obligenheiten, welche ihm stellvertretungs- und hilfsweise neben dem ersten Vorstandes zukommen, die Geldangelegenheiten des Vereines zu besorgen, die Beiträge der Anwesenden einzunehmen, im Monate September die ausstehenden Beitragsreste einzuheben, und am Sclusse der Versammlung eine vorläufige Rechnung und zugleich mit dieser bei definitive Rechnung seines Vorgängers abzulegen.

Ferner liegen ihm besonders die Veranstaltungen und Besorgungen fü die örtlichen und ökonomischen Angelegenheiten der Versammlung ob.

§ 9

In den Versammlungen wird über interessante, den oben gedachten Zweck des Vereines entsprechenden Gegenstände verhandelt und Vorträge gehalten.

Diese müssen dem Vorstand angezeigt und vom ihm die Reihenfolge derselben nach Maßgabe ihrer Wichtigkeit, Dringlichkeit und ihres Interesses bestimmt werden. Größere Abhandlungen, oder solche, die nur speziellen Interessen vertreten, können nach Umständen vom mündliche Vortrage ausgeschlossen und nur der schriftlichen Mittheilung und Veröffentlichung durch die Vereinschrift zugewiesen werden.

Eine Reihenfolge der Vorträge nach der Anmeldung kann dann Platz greifen, wenn selbe von gleichem Interesse und in der möglichsten Kürze gefaßt sind, was jedoch deren umständlicheren und breitere Mittheilung in der Vereinschrift nicht ausschließt. Vorlesung bereits gedruckter Abhandlungen darf nicht stattfinden.

§ 10

Der Gang der Verhandlung ist der parlamentarische. Auf Schluß der Debatte kann nur ein Mitglied, welches noch nicht gesprochen hat, antragen, und es entscheidet dabei die Stimmermehrheit. Der Schluß der Debatte tritt nur dann vor selbst ein, wenn auf Anfrage des Vorstandes Niemand mehr das Wort verlangt.

Aus der über die Sitzungen aufgenommenen Protokollen werden bei Beginn der nächstfolgendes Sitzung blos die organischen, Beschlüsse betreffend Stellen vorgelesen und die Protokolle dann durch den Vorsitzenden und zwei durch diesen aufzurufende Mitglieder vollzogen.

Die beiden Schriftführer haben einen Bericht über die stattgehabte Versammlung sudzuarbeiten, welcher in geeigneten Form und Weise mittelst Druck zu veröffentlichen ist.

Damit die interessanten Debatten wortgeteu und nicht sinnentstellt zum Drucke des Vereins- Verhandlungen übergeben werden, stellt es sich nothwendig dar, den beiden Schriftführern eine Aushilfe von Stenographen beizugeben.

§ 11

Einzelne Berathungsgegenstände können wegen Zeitersparung Sommissionen zugewiesen werden, welche die Resultate bekannt machen.

§ 12

Wenn sich durch die Umstände eine Veränderung der Statuten oder Zusätze als nothwendig darstellen konnte, so bleibt es dem Verein überlassen, solche nach gehöriger Berathung vor- und anzunehmen.

Geschäftsordnung des böhmischen Forstvereins.

I. Allgemeine Bestimmungen.

§ 1

Die Gesellschaft leitet ihre Angelegenheiten:

- 1) in Plenar-Versammlungen,
- 2) in einzelnen Commissionen.

§ 2

Alle Geschäfte werden durch den Vorstand und die zwei Stellvertreter, von welchen der erste zugleich Geschäftsführer ist, ferner durch zwei Schriftführer geleitet und besorgt.

II. Functionen des Vorstandes.

§ 3

Der Vorstand gibt die Reihenfolge der zu verhandelnden Gegenstände an, eröffnet die Discussionen, bewilligt das Wort, stellt die Fragen zur Abstimmung, spricht das Resultat der Abstimmung aus, und wacht auf die strenge Beobachtung der Geschäftsordnung; auch leitet derselbe die Ernennung der Commissionen.

III. Funktion der Geschäftsführer.

§ 4

Die Geschäftsführer besorgen die Redaktion und der Druck der Protokolle und Vereinschriften, sie besorgen die ökonomischen Angelegenheiten des Vereins, namentlich das Lokale für die allgemeinen und besonderen Sitzungen und führen mit Beihilfe der Schriftführer ein Verzeichnis der Mitglieder, erheben der Beiträge, bestreiten die Auszahlungen und legen am Schlusse der Versammlung eine vorläufige Rechnung ab.

IV. Allgemeine Sitzungen.

§ 5

Sogleich nach Eröffnung jeder Sitzung wird, wo möglich, das Protokoll der vorhergehenden Sitzung durch einen Geschäftsführer vorgelesen.

§ 6

Der Ordnung wegen ist das Befugniß zu reden, an der Aufruf des Vorstandes gebunden. Derselbe gibt das Wort nach der Reihe der Anmeldungen und erklärt dann Discussionen für eröffnet.

§ 7

Alle Abschweifungen von Gegenstände der Verhandlung sind untersagt.

§ 8

Der Vorstand ist befugt, durch die Schelle das Zeichen der Ruhe zu geben.

§ 9

Der Vorstand trägt an der Schluss der Discussion an, und läßt, wenn Widerspruch erfolgt, deshalb abstimmen.

§ 10

Die Abstimmung erfolgt in der Regel durch Aufstehen oder Sitzenbleiben. Die Bejahung wird durch Aufstehen gedrückt.

§ 11

Die zu haltenden Vorträge sind den Vorstehern vor der Sitzung anzuzeigen, beziehungsweise vorzulegen und von ihnen die Reihenfolge derselben nach Maßgabe ihrer Wichtigkeit, Dringlichkeit und ihres Interesses zu bestimmen.

Eine Reihenfolge der Vorträge nach der Anmeldung kann dann Platz greifen, wenn selbe von gleichem Interesse und in der möglichste Kürze gefaßt sind.

§ 12

Die Vorträge können frei gehalten oder abgelsen würde. Es wird vom jedem Vortragenden erwartet, daß er sich in möglichster Kürze fasse.

§ 13

Am Schlusse jeder Sitzung zeigt das Präsidium die Reihenfolge der in nächster Sitzung zu verhandelnden Gegenstände an und veranlaßt die Versammlung, den Tag und die Stunde der nächsten Sitzung zu bestimmen.

V. Commissionen

§ 14

Alle Gegenstände, welche nicht gehörig vorbereitet und daher zur Discussion noch nicht reif sind, werden an besondere Commissionen zur Berichterstattung verweisen.

§ 15

In der Regel bestehen die Commissionen aus 5 Mitglieder, wovon 3 vom Vorstande ernannt und die Uebrigen durch die Wahl diese 3 Mitglieder suppliert werden.

§ 16

Die Commissionen wählen unter sich nach relativer Stimmernmehrheit, ihre Vorstände und Berichtstatter, welche letztere das Resultat der Berathungen und der Ansicht der Commission nach dem Beschlusse der Mehrheit in der allgemeinen Sitzung vortragen.

§ 17

Zu den Sitzungen der Commission hat jedes Mitglied Zutritt, daher die Zeit derselben in der Plenarsitzung bekannt zu machen.